

MUSIIKKITUOKIOITA ERITYISRYHMILLE
Lähikuva Sarka-hankkeen 3. yhteisömuusikkopilotin
toteutuksesta Rautalammilla

Opinnäytetyö

Anna Salonen

Musiikin koulutusohjelma

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikkioppilaitoksen opettajan suuntautuminen

Hyväksytty _____._____._____

***Musiikkituokioita erityisryhmille -
Lähikuva Sarka-hankkeen 3. yhteisömuusikkopilotin
toteutuksesta Rautalammilla***

Opinnäytetyö

Anna Salonen

Savonia-ammattikorkeakoulu
Musiikki ja tanssi

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkioppilaitoksen opettajan suuntautuminen

Opinnäytetyön ohjaus: Päivi-Liisa Hannikainen

24.3.2011

Savonia-ammattikorkeakoulu
Musiikki ja tanssi
Musiikin koulutusohjelma

SALONEN, Anna. 2011. Musiikkituokioita erityisryhmille – Lähikuva Sarka-hankkeen 3. yhteisömuusikkopilotin toteutuksesta Rautalammin Musiikkipedagogin (AMK) tutkinnon opinnäytetyö, tutkielma (12 op.), 63 sivua + 3 liitettä.

Tiivistelmä

Pohjois-Savon maakunnallinen Sarka-hanke järjesti ajalla 2.3.–14.5.2009 Rautalammin työkeskuksella neljästä musiikkituokion (a´ 45 min) pilotin, joka suunnattiin Rautalammin ja Vesannon kuntien kuntouttavaan työ- ja päivätoimintaan osallistuville kehitysvammaisille, päihde- ja mielenterveyskuntoutujille sekä työ- ja päivätoiminnan henkilökunnalle. Pilottiin osallistui enimmillään 24 asiakasta ja 9 henkilökunnan jäsentä. Sisällön suunnittelivat ja toteuttivat tähän tehtävään palkatut yhteisömuusikot, musiikkipedagogi (AMK) Elina Vetoniemi ja musiikin maisteri Ann-Christine Tinkala. Sarka-hankkeen tavoite oli lisätä pilotilla asiakkaiden ja henkilökunnan yhteisöllisyyttä sekä saada kulttuuria osallistujien arkeen. Samalla pyrittiin edistämään uuden, erityisryhmien kanssa työskentelevien yhteisömuusikkojen koulutuksen toteuttamista sekä lisäämään kulttuurin hyödyntämistä hoitotyön koulutuksessa ja sitä kautta osaksi hoitotyötä.

Yhteisömuusikot Tinkala ja Vetoniemi asettivat 3. pilotille yleistavoitteiksi osallistujien tutustuttamisen uusiin ihmisiin, ryhmäytymisen, vuorovaikutuksen lisäämisen ja jokaisen näkyväksi tulemisen, rutiinien rikkomisen, uudet elämykset ja uuden oppimisen, kehon hahmottamisen ja aktivoinnin, mielen virkistykseen ja voimaantumisen, muistijälkien luomisen sekä uusien työkalujen välittämisen henkilökunnalle. Yksittäisten tuokioiden keskeinen tavoite oli luoda turvallinen ilmapiiri, joka mahdollistaisi jokaisen osallistujan toiminnan, uusien asioiden kokeilemisen sekä musiikista ja liikkumisesta nauttimisen.

Tutkielman tekijän tavoite oli havainnoida 3. pilotin sisältöä ja tavoitteiden toteutumista ulkopuolisen tarkkailijan roolissa. Pilotin sisällössä tarkastelukohteina olivat itse tuokit, niiden yleistunnelma ja eri ryhmien osallistumisaktiivisuus. Tekijä keräsi tutkimusaineistoa työntekijöille pidetystä sitouttamispalaverista ja esikyselystä (Sarkan toteuttama), itse musiikkituokioista, palautekeskusteluista sekä tuokioiden vetäjiltä. Monipuolinen aineisto sisältää havaintomateriaalia, video- ja ääniteaineistoa, haastattelu- ja kyseilyaineistoa sekä myös Sarka-hankkeen raportteja.

Elina Vetoniemen ja Ann-Christine Tinkalan ammattitaidolla suunnittelemat ja toteuttamat musiikkituokit tukivat kohderyhmien asiakkaiden ja henkilökunnan ryhmäytymistä. Musiikki, tanssi ja soittaminen tuottivat asiakkaille iloa, antoivat onnistumisen kokemuksia ja rohkeutta olla omana itsenään ryhmän jäsenenä. Musiikkituokioiden ilmapiiri oli vapautunut ja rohkaisi kokeilemaan uusia asioita ja tutustumaan uusiin ihmisiin. Myös henkilökunta koki saaneensa uusia virikkeitä omaan työhönsä. Tutkimuksen suuriksi haasteiksi osoittautuivat havainnoitavien suuri määrä ja eri asiakasryhmiin luokituvien henkilöiden tunnistaminen.

Avainsanat: yhteisömuusikko, musiikkituokio, kuntouttava toiminta, Sarka-hanke

SALONEN, Anna. 2011. *Musical moments to special groups – Close-up of 3rd community musician pilot's implementation of Sarka-project in Rautalampi*.
The thesis work for Bachelor of Music degree, research (12 credit units), 63 pages + 3 appendix.

Abstract

A pilot containing four musical moments (of 45 minutes each) was organized by North-Savo's county Sarka-project between 2nd March and 14th May 2009 in Rautalampi's work center. It was orientated towards handicapped, drug- and mental health rehabilitated participants of rehabilitating work and day action and staff of work and day action from Rautalampi's and Vesanto's municipalities. The number of participants of the pilot was up to 24 customers and 9 staff members. The contents was organized and carried out by employed community musicians, a Music Educator Elina Vetoniemi and a Master of Music Ann-Christine Tinkala. The objectives of Sarka-project was to grow sense of community between customers and staff and add some culture aspect to the daily life of participants and at the same time to promote the need for new education of community musician to specific groups and to add the exploitation of culture in the education of nursing and to nursing as well.

Community musicians Tinkala and Vetoniemi set to the 3rd pilot some common targets to make customers familiar to each other, grouping them, add interaction and make each other visible, break routines, give new experiences and to learn new things, outline and activate body, mind invigorate and empowerment, create memory traces and to give new tools to the staff. A key target of single moments was to create a safe atmosphere which would allow action of every participant, trying out new things and enjoying music and moving.

The aims of the thesis's author were to observe as an outsider the contents of 3rd pilot and fulfillment of goals. The observing targets in the pilot's content were the musical moments themselves, general atmosphere in the musical moments and attendance activity of different groups. The author collected research material from the commitment meeting with staff and pre-survey (carried out by Sarka-project), musical moments their self, feedback meetings and from the community musicians. Versatile material contains observing material, video and sound recording material, interview and survey material and reports from Sarka-project.

These musical moments which were organized and carried out professionally by Elina Vetoniemi and Ann-Christine Tinkala, supported grouping between customers and staff. Music, dancing and playing brought people joy, gave experiences of success and courage to be as themselves as members of the group. The atmosphere of musical moments was relaxed and encouraged to try new things and meet new people. The staff also received new impulses to their work. The biggest challenges of this research was the big number of participations and identifying people to different customer groups.

Key words: community musician, musical moment, rehabilitating action, Sarka-project

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Musiikin käyttö hoivatyössä	6
2.1	<i>Musiikin vaikutukset.....</i>	6
2.2	<i>Musiikki ja liike .....</i>	7
2.3	<i>Musiikkiterapia.....</i>	8
2.3.1	<i>Kehitysvammaisten musiikkiterapia.....</i>	9
2.3.2	<i>Musiikkiterapia ja päihdeongelmaiset.....</i>	10
2.3.3	<i>Mielenterveyskuntoutujien musiikkiterapia.....</i>	10
2.4	<i>Keinu-projekti.....</i>	11
2.5	<i>Hakku-projekti .....</i>	12
3	Yhteisömusikkokokeilu	14
3.1	<i>Kuntoutustoiminnan tavoitteita ja historiaa Sarka- hankkeessa.....</i>	14
3.1.1	<i>Yleistä.....</i>	14
3.1.2	<i>Ensimmäisten yhteisömusikkokokeilujen tuloksia.....</i>	15
3.1.3	<i>Yhteisömusikkojen mietteitä aiemmista yhteisömusikkokokeiluista .....</i>	17
3.2	<i>Yhteisömusikkoprojektin tutkimuksen suunnittelu.....</i>	18
4	Tutkimus.....	21
4.1	<i>Pilotin sisältö, kohderyhmä ja työskentelyn tavoitteet .....</i>	21
4.2	<i>Aineiston keräämisen lähtökohdat, tavoitteet ja menetelmät .....</i>	22
4.2.1	<i>Havainnointi .....</i>	22
4.2.2	<i>Videotallenteet.....</i>	24
4.2.3	<i>Kyselyaineisto .....</i>	24
4.3	<i>Esikyselyn tulokset.....</i>	25
4.4	<i>Kokoontumisten tarkastelu.....</i>	27
4.4.1	<i>Ensimmäinen tuokio .....</i>	27
4.4.1.a	<i>Tervehtäminen .....</i>	27
4.4.1.b	<i>Laulu ja liike.....</i>	27
4.4.1.c	<i>Soitto ja laulu.....</i>	28
4.4.1.d	<i>Musiikki ja liike .....</i>	29
4.4.1.e	<i>Fiiliskierros ja toiveita .....</i>	30

4.4.1.f	<i>Musiikki ja liike sekä elämykset</i>	30
4.4.1.g	<i>Loppulaulu</i>	30
4.4.1.h	<i>Loppupiiri</i>	30
4.4.1.i	<i>Palautekeskustelu</i>	31
4.4.2	Toinen tuokio	31
4.4.2.a	<i>Tervehtiminen</i>	32
4.4.2.b	<i>Laulu ja liike</i>	32
4.4.2.c	<i>Soitto ja laulu</i>	33
4.4.2.d	<i>Musiikki ja liike</i>	34
4.4.2.e	<i>Fiiliskierros ja toiveita</i>	35
4.4.2.f	<i>Musiikki ja liike sekä elämykset</i>	35
4.4.2.g	<i>Loppulaulu</i>	35
4.4.2.h	<i>Loppupiiri</i>	35
4.4.2.i	<i>Palautekeskustelu</i>	36
4.4.3	Kolmas tuokio	36
4.4.3.a	<i>Tervehtiminen</i>	37
4.4.3.b	<i>Laulu ja liike</i>	37
4.4.3.c	<i>Soitto ja laulu</i>	38
4.4.3.d	<i>Musiikki ja liike</i>	39
4.4.3.e	<i>Musiikki ja liike sekä elämykset</i>	40
4.4.3.f	<i>Loppulaulu</i>	41
4.4.3.g	<i>Palautekeskustelu</i>	41
4.4.4	Neljäs tuokio	41
4.4.4.a	<i>Tervehtiminen</i>	42
4.4.4.b	<i>Laulu ja liike</i>	42
4.4.4.c	<i>Soitto ja laulu</i>	43
4.4.4.d	<i>Musiikki ja liike</i>	44
4.4.4.e	<i>Fiiliskierros</i>	45
4.4.4.f	<i>Musiikki ja liike sekä elämykset</i>	45
4.4.4.g	<i>Loppulaulu</i>	45
4.4.4.h	<i>Palautekeskustelu</i>	45
4.4.5	Yleisiä havaintoja osallistujista ja tunnelmista	46
4.4.6	Palautekeskustelu ja loppukysely	48
4.5	Yhteenvedo kokoontumisten sisällöistä ja havainnoista	52
4.6	Pohdinta	55

5	yhteenvedo	59
----------	-------------------------	-----------

Lähteet	62
----------------------	-----------

Liitteet	64
-----------------------	-----------

1 Johdanto

Opinnäytetyöni tarkastelukohde – Sarka-hankkeen osana Rautalammilla toteutetun kehitysvammaisten ja muiden kuntoutujien musiikkituokiotoiminta – edustaa melko uutta musiikkitoiminnan muotoa. Opinnäytetyön aihe löytyi vuoden 2008 lopulla, kun Pohjois-Savossa oli jo järjestetty kaksi yhteisömuusikkokokeilua ja Sarkan yhteyshenkilö, viestintäpäällikkö Minna Jaakkola otti yhteyttä kouluumme ja minulle ehdotettiin tilaisuutta tehdä opinnäytetyöni uuden yhteisömuusikkokokeilun osana. Kiinnostuin aiheesta heti. Olin alun perin jo suunnitellut tekeväni opinnäytetyöni kirjallisen tutkielman, joten otin vastaan mahdollisuuden seurata ja tarkastella työssäni tätä mielenkiintoista projektia. Tehtäväni osoittautui jo suunnitteluvaiheessa myös monin tavoin haasteelliseksi.

Pohjois-Savon maakunnallinen Sarka-hanke toimi vuosina 2008–2010. Sen tavoitteena oli tehostaa luovien toimijoiden näkyvyyttä ja saavutettavuutta, luoda uusia polkuja koulutussisältöihin sekä kannustaa eri tahoja luomaan uusia yhteistyömalleja ja uutta toimintaa. Hanke pyrki myös edistämään kulttuurin kysyntää eri toimialoilla. Sarkan toimintamuotoja olivat erilaiset koulutustilaisuudet, seminaarit, viestintä ja verkottaminen, sähköiset palvelut, tuotteistaminen sekä hankepilotit.¹ Vuoden 2008 lopussa aloitettiin ensimmäiset yhteisömuusikkopilotit Pohjois-Savon eri hoiva-alan yksiköissä. Muusikkoina näissä pilottihankkeissa toimivat musiikkipedagogi (AMK) Elina Vetoniemi ja musiikin maisteri Ann-Christine Tinkala. Pilottien ideana oli, että palvelutalojen asiakkaat saisivat osallistavia, säännöllisiä musiikkituokioita ja henkilökunta saisi uutta osaamista taiteen ja kulttuurin keinojen käyttämiseen hoivatyössä.²

Minna Jaakkolan mukaan yhteisömuusikkopilotin tavoite yksittäisissä kohteissa oli lisätä yhteisöllisyyttä asiakkaiden ja henkilökunnan keskuudessa. Tulevaisuuden

---

¹ Sarka 2008.

² Jaakkola 2008a.

kannalta päämääräksi asetettiin kulttuurin saaminen osaksi kaikkien arkea, koska kulttuuri kuuluu kaikille. Piloteilla yritettiin saada päättäjien ”pääät kääntymään”, jotta saataisiin organisoitua yhteisömuusikkokoulutusta ja sisällytettyä hoitotyön koulutukseen kulttuurin hyödyntäminen osana hoitotyötä.³

Yhteisömuusikot Tinkala ja Vetoniemi halusivat luoda musiikkituokioissa turvallisen ilmapiirin, jossa jokaisen oli mahdollista toimia ja kokeilla uusia asioita. He halusivat jokaisen nauttivan musiikista ja omasta ja yhteisestä liikkumisesta. Koko pilotin osalta he asettivat tavoitteiksi osallistujien tutustuttamisen uusiin ihmisiin, osallistujien ryhmäytymisen, vuorovaikutuksen ja jokaisen näkyväksi tulemisen, rutiinien rikkomisen, elämysten tuomisen, kehon hahmottamisen ja aktivoinnin lisäämisen, mielen virkistuksen ja voimaantumisen, uuden oppimisen, muistijälkien luomisen sekä uusien työkalujen välittämisen henkilökunnalle.⁴

Osallistuin opinnäytetyöskentelyssäni Kuopion kaupungin kulttuuritoimen hallinnoiman Sarka-hankkeen kolmanteen yhteisömuusikkokokeiluun. Tehtävänäni oli havainnoida ulkopuolisena henkilönä kyseisen toiminnan sisältöä ja tuloksia sekä analysoida ja raportoida ne. Yhteisömuusikkopilotti pidettiin ajalla 2.3.–14.5.2009 Rautalammin työkeskuksessa. Pilotin kohderyhmään kuului kaikkiaan 50 henkilöä, joista 24 oli kehitysvammaisia, 16 päihde- ja mielenterveyskuntoutujia ja 10 hoitohenkilökuntaan lukeutunutta henkilöä. Toiminnan sisällöstä ja toteutuksesta vastasivat mainitut Elina Vetoniemi ja Ann-Christine Tinkala.

Olin tuokioissa mukana havainnoijan roolissa, ja käytin aineiston keräämiseen videokameraa, muistiinpanoja sekä erilaisia taulukoita. Musiikkituokioissa tavoitteeni oli tarkastella toimintaa ulkopuolisena henkilönä, luoda realistinen kuva sisällöstä ja sen merkityksestä osallistujille sekä pitää mieleni avoimena uudessa tilanteessa. Tutkielmassani esittelen toiminnan tavoitteita ja sisältöä, analysoin tutkimusaineistoa ja luon havaintojeni ja tallenteiden perusteella kuvaa tuokioiden tapahtumista, yleistunnelmasta ja eri ryhmien osallistumisaktiivisuudesta. Pilotin alkaessa tuokioihin osallistuneelle henkilökunnalle jaettiin Sarka-hankkeen laatima ennakkokysely, jossa tiedusteltiin kulttuurin käyttöä työssä, ja toiminnan päätyttyä loppukysely, jossa

---

³ Jaakkola 2008a.

⁴ Tinkala & Vetoniemi 2009b.

kyseltiin omia ja kuntoutujien kokemuksia tuokioista. Molemmat aineistot kuuluvat lähteisiini. Keräsin muusikoiden kanssa myös henkilökunnan näkemyksiä joka tuokion jälkeen pidetyssä palautekeskustelussa.

Esittelen tutkielmani taustaluvussa musiikin käyttöä hoivatyössä, musiikin positiivisia vaikutuksia yksilöön, musiikkiliikunnan käyttökelpoisuutta sekä musiikkiterapian käyttötapoja eri kohderyhmien parissa. Työn kolmannessa luvussa valotan Sarkan toiminnan tavoitteita ja historiaa sekä kuvailen Sarkan aiempia, kahdessa palvelukeskuksessa toteuttamia yhteisömusikkokokeiluja. Käytän aineistona tässä sekä toiminnasta laadittuja raportteja että haastatteluja. Neljännessä luvussa pääpaino on yhteisömusikkoprojektin ja tutkimuksen toteutuksen ja tulosten raportoinnissa. Tutkimusmetodin osalta käydään läpi aineiston keräämisen lähtökohdat, tavoitteet sekä menetelmät. Tutkimusaineisto sisältää yhteisömusikkokokeilun yksittäisten tuokioiden toteutuksesta koottua video- ja havainnointimateriaalia sekä palauteaineiston, joiden avulla luodaan kuvaa toiminnan sisällöstä ja tuloksista.

2 Musiikin käyttö hoivatyössä

Musiikki on C.R. Hofferin (1983) mukaan ihmisen luomaa ja organisoimaa ääntä.

Musiikin laaja kirjo sisältää kaikki musiikilliset toiminnot: musiikin luominen, musiikin esittäminen, musiikin tulkinta, laulaminen, soittaminen, kuuntelu ja analysointi. Äänen peruskäsitteet sointiväri, kesto, taso ja voima johtavat musiikkikäsitteisiin musiikin sointiväri, rytmi, melodia, harmonia sekä dynamiikka.⁵

2.1 Musiikin vaikutukset

Ihminen saa varhaisimmat kokemuksensa musiikin maailmasta jo ollessaan äitinsä kohdussa. On erittäin todennäköistä, että erilaiset rytmit ja värähtelyt ovat kohdussa olevalle lapselle ensimmäisiä hänen maailmaansa jäsentäviä kokemuksia. Musiikki ja rytmi vaikuttavat ihmisen elämään koko elinkaaren ajan.⁶

Musiikki vaikuttaa ihmisiin eri tavoin, riippuen ajasta ja paikasta sekä mielentilasta. Ihmiset kiinnittävät musiikkia kuunnellessaan huomiota eri asioihin, kuten eri musiikkikulttuurien piirteisiin, esteettisyyteen tai laulajan ääneen. Musiikin opiskelijat analysoivat musiikin muotoja ja harmonian kulkua kun taas musiikkiterapian opiskelijat sen synnyttämiä mielikuvia.⁷

Joskus musiikki voi löytää meistä tunteita, jotka tuntuvat pelottavilta tai ahdistavilta. Musiikkiterapiassa musiikkia kuunnellaan sekä aktiivisesti että passiivisesti. Aktiivisesti kuunneltaessa musiikkia pyritään erittelemään ja analysoimaan sekä eläytymään musiikkiin siten, että mielikuvitus stimuloituu ja myös motoriikka aktivoituu. Kun musiikkia käytetään musiikkiterapiassa passiivilla tavalla, musiikki tuodaan potilaan

---

⁵ Ahonen 1993, 37, lähteenään Hoffer 1983.

⁶ Lehtonen 1989, 29.

⁷ Ahonen 1993, 180.

luokse, jolloin se aktivoi tahdosta riippumattomia ruumiintoimintoja, kuten hengitystä, pulssia ja verenkiertoa.⁸

2.2 Musiikki ja liike

Musiikkiliikunnan tulee olla luonnollista kokonaisliikuntaa, jossa säilytetään kosketus omaan kehoon sekä terveellisten liikkeiden ja asentojen taju. Kokonaisliikunnassa käytetään sellaisia liikemuotoja, jotka harjoittavat mahdollisimman montaa lihasryhmää samanaikaisesti ja joissa muu keho myötäilee pääliikettä tarkoituksenmukaisesti. Kokonaisliikunnassa painotetaan myös ihmisen osallistumista fyysis-psykkisenä kokonaisuutena.⁹

Rytmisyyys on yksi musiikkiliikunnan piirteistä. Rytmitajun kehittyminen ja liike herkistävät myös yksilön musikaalisuuden muita piirteitä kehittymään.¹⁰

Rytmitaju on

- 1) yleensä ajan, mutta myös tilan ja voiman hahmotuskykyä, kykyä hahmottaa ja liikkua kokonaisuuksia, fraseerata eli jaksotella melodiakaaria
- 2) jäsentely- ja järjestelykykyä: ihminen järjestelee osat ja muodostaa niistä kokonaisuuden
- 3) liike- ja lihastunnon kykyä aistia liikkeiden dynaamiset ja niihin eri tavoin yhteydessä olevat agogiset vaihtelut, niiden yhä pienemmät nyanssit
- 4) hyvän koordinaation tuomaa kykyä jäsentää liiketekijät yhteen kulloinkin tarkoituksenmukaisimmalla tavalla, säätää esim. voiman- ja tilankäyttö niin, että pysyy annetussa rytmissä ja tempossa.¹¹

Musiikkiliikunnassa pyritään taloudellisuuteen niin, että vain liikkeeseen tarvittavat lihakset työskentelevät muiden myötäillessä suorituksen luonteen mukaisesti. Siihen liittyy painovoiman hyväksikäyttö eli rentoutumiskyky liikkeen sisällä. Liikunnassa

---

⁸ Ahonen 1993, 180-181.

⁹ Vasunta 1988, 7.

¹⁰ Emt., 11.

¹¹ Emt., 25.

tavoitellaan dynaamista harmoniaa, jossa liikeosat liittyvät toisiinsa sulavasti ja särmättömästi.¹²

Kun musiikkiliikunta täyttää edellä mainitut tavoitteet, se on esteettistä. Rytmisyyteen, esteettisyyteen ja ilmaisuun perustuva liikunta vahvistaa myös mielenterveyttä. Esteettinen kokemus antaa selittämätöntä mielihyvää, virkistää, vapauttaa ja motivoi jatkamaan. Musiikkiliikunnassa pyritään myös ilmaisuun ja luovuuteen.¹³

2.3 Musiikkiterapia

Musiikilla on monenlaisia ominaisuuksia, joita voidaan hyödyntää terapeuttisissa tarkoituksissa. Musiikki toimii monilla persoonallisuuden tasoilla, joten se voi aiheuttaa ihmisessä toiminnallisuuden heräämisen ja aktivoinnin. Nykyään musiikkia on sävelletty niin monenlaiseen tyyliin, että varmasti jokaisen yksilön tai ryhmän hoitotarpeisiin löytyy jotain. Musiikin laatua voi helposti soveltaa vallitsevien olosuhteiden ja lähtökohtien mukaiseksi esimerkiksi muuttamalla tempoa. Musiikkiterapiamenetelmissä on myös toiminnallisia mahdollisuuksia, joita asiakkaat voivat käyttää myöhemmissäkin vaiheissa mahdollistaakseen tulosten säilymisen. Musiikki viihdyttää ja parantaa mielialaa sekä voi samalla lisätä muiden hoitomuotojen tehoa. Musiikkiterapia ei vaadi asiakkaalta muuta kuin fyysisen läsnäolon.¹⁴

Musiikkiterapiassa musiikkia ja sen parantavia, terapeuttisia aineksia käytetään hoidon välineenä terapian eri vaiheissa.¹⁵ Musiikkiterapiassa musiikilla vaikutetaan monin tavoin ihmisen kehoon ja psyykeen, mutta se toimii myös kommunikaation välineenä. Musiikki auttaa kanavoimaan tiedostamattomia impulsseja ihmisen mielessä, purkamaan tunteita, antaa turvaa tunteiden heräämisen aiheuttamassa epätietoisuudessa, auttaa niiden läpityöskentelyssä, vahvistaa minuuden heikkoja rakenteita, lisää itsetuntemusta eli toimii eräänlaisena välittäjänä tiedostamattomien ja tiedostettujen tunteiden välillä. Se tukee myös vuorovaikutusta, antaa esteettisen kokemuksen sekä saa

---

¹² Vasunta 1988, 8-9.

¹³ Emt., 9-10.

¹⁴ Saloheimo 1989, 98.

¹⁵ Ahonen 1993, 32.

aikaan mielihyvää.¹⁶ Musiikkiterapialla voidaan hoitaa sekä yksilöitä että ryhmiä.¹⁷ Keskeistä musiikkiterapian avulla tapahtuvassa parantumisprosessissa on musiikkiterapeutin ja hoidettavan yksilön tai ryhmän välinen vuorovaikutus.¹⁸ Musiikilla on ihmisiä yhdistävä vaikutus. Muutoin arat ja estyneet asiakkaat pystyvätkin yleensä toimimaan yhdessä tilanteessa, jossa musiikkia hyödynnetään.¹⁹

Musiikkiterapiassa taustamusiikilla rohkaistaan ja helpotetaan liikuntaharjoituksia. Liikettä ohjaavalla tai seuraavalla musiikilla voidaan innostaa vuorovaikutukseen ja viestittää asiakkaalle, joka on sulkeutunut omaan maailmaansa, että hän voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ympäristön tapahtumiin. Kuunneltu tai itse soitettu musiikki saa aikaan liikunnallista ilmaisuja ja vuorovaikutusta. Tanssittava musiikki voi lisätä sosiaalista vuorovaikutusta tai itseilmaisuja.²⁰

Musiikkiterapialla on aina jokin tavoite, johon pyritään. Tavoitteen määrittelyssä otetaan huomioon asiakkaan ongelmat ja lähtötaso, ja prosessia ja sen tuloksia seurataan ja arvioidaan. Tavoite voi olla esimerkiksi häiriön poistaminen tai lieventäminen tai kehityksen tukeminen. Kuitenkin musiikkiterapiassa musiikki on vain väline eikä itsetarkoitus. Musiikkiterapeutti auttaa erilaisilla musiikkiharjoituksilla asiakasta saavuttamaan asetetut tavoitteet.²¹

2.3.1 Kehitysvammaisten musiikkiterapia

Kehitysvammaisten musiikkiterapiassa käytetään opetuksellisia elementtejä, jotka liittyvät oppimiseen, kasvamiseen ja kehitykseen. Tällöin ei pyritä asiakkaan entisen toimintatason palauttamiseen tai omien ongelmien tiedostamiseen, kuten tavallisesti psykoterapianomaisessa musiikkiterapiassa toimitaan, koska yleensä potilaan kehitysvammaa ei voida poistaa millään terapiamuodolla. Tästä normaalin toiminnan estoisuudesta saattaa aiheutua lievästi kehitysvammaisille psyykkisiä ongelmia, joiden

---

¹⁶ Ahonen 1993, 56-57.

¹⁷ Emt., 32.

¹⁸ Lehtonen 1989, 17.

¹⁹ Ahonen 1993, 32.

²⁰ Emt., 215-216.

²¹ Emt., 33.

auttamista lähdetään tarkastelemaan psykoterapeuttisista näkökulmista. Usein heidän osaltaan on kyse elämäntaitojen oppimisesta ja harjaannuttamisesta.²²

Kehitysvammaisten sosiaalisia taitoja voidaan kehittää musiikin ohjauksessa, musiikkiharrastuksissa ja musiikkiterapiassa, joissa opitaan toimimaan ryhmässä ja ottamaan toisia huomioon. Tärkeää on kehittää myös kehitysvammaisten eri aisteja sekä keskittymis- että huomiokykyä. Musiikin käyttö lisää kommunikaatiokykyä sekä kielellisesti että tunnekommunikaation alueella. Musiikki voi edistää motorisia taitoja ja oman kehon hallintaa. Musiikki myös helpottaa tunteiden ilmaisemista, itsehillintää ja oman itsen tarkkailukykyä sekä parantaa onnistumisen kokemusten myötä asiakkaan itsetuntoa.²³

Syvästi ja keskiasteisesti kehitysvammaiset sekä monivammaiset ovat Salon mukaan ryhmä, joille pedagoginen musiikkiterapia on melkein ainoa kommunikoinnin muoto. Musiikki ja säännöllinen rytmiikka rauhoittavat syvästi kehitysvammaisia ja lisäävät siten heidän hyvinvointitunnettaan.²⁴

2.3.2 Musiikkiterapia ja päihdeongelmaiset

Musiikkiterapiaa käytetään päihdeongelmaisten hoidossa. Monille päihdeongelmaisille musiikkiterapia saattaa olla ainutkertainen tilaisuus tutustua omaan sisäiseen maailmaansa. Musiikkiterapiassa pyritään vahvistamaan omaa persoonallisuutta ja sen kypsymistä. Päihdeongelmaisilla on usein myös vaikeita ja traumaattisia psyykkisiä ongelmia, jotka lähtevät purkautumaan musiikkiterapian avulla. Aktiiviset terapeuttiset harjoitukset auttavat asiakasta usein ymmärtämään oman tunne-elämänsä traumoja. Päihdeongelmaisten on usein vaikea puhua tunteistaan. Musiikkiterapiassa omia ajatuksia ja tunteita voidaan ilmaista soittamisen kautta.²⁵

2.3.3 Mielenterveyskuntoutujien musiikkiterapia

Musiikkia voidaan mielenterveyskuntoutujien terapiassa käyttää välineenä sisäisen maailman jäsentämiseen ja hallitsemiseen.²⁶ Psykiatrisessa musiikkiterapiassa käytetään

---

²² Salo 1989, 90-91.

²³ Emt., 91.

²⁴ Emt., 91.

²⁵ Saloheimo 1989, 104.

²⁶ Ahonen 1993, 220.

neljää keskeistä työtapaa, joilla pyritään avaamaan väyliä ihmisen piilotajuntaan, nostamaan esiin varhaisen kehitysvaiheen vaurioita ja korjaamaan niitä. Työtapoja ovat kondensaatio, transitio, symbolisaatio ja visualisointi. Kondensaatiossa piilotajunnasta poimitaan aineksia ja luodaan eri aikoina ja eri paikoissa tapahtuneista asioista uudenlainen kokonaisuus. Transitiossa asioita puolestaan liitetään uusiin yhteyksiin. Symbolisaatiossa asiat pyritään ilmaisemaan musiikissa vertauskuvallisesti, kun taas visualisointia käyttämällä saadaan työstetyksi elämysmaailmassa ja mielikuvituksessa olevia asioita sekä niihin liittyviä tunteita ja elämyksiä.²⁷

Mielenterveyspotilaiden musiikkiterapiassa pyritään käsittelemään kaikkein suurimpia ja vaikeimpia ongelmia. Työskentelyssä käytetään hyväksi musiikissa olevia tekijöitä, ja niillä aktivoidaan ihmismieltä. Musiikki vetoaa ihmisen sellaisiin alueisiin, jotka ovat myös vaikeimmin häiriintyneellä ihmisillä säilyneet, kuten luovuus. Näitä alueita vahvistamalla ja kehittämällä voidaan vähitellen alkaa eheyttää asiakkaan persoonallisuutta ja tukea realistisemman minäkäsityksen kasvua.²⁸

Musiikki on psykoterapeuttinen hoitomuoto, jota käytetään myös osana mielenterveyskuntoutujien hoitoa. Sitä voidaan Halosen lainaaman, Pitkänniemen sairaalan opaskirjan (1987) musiikkiterapian kehittämismallin mukaan soveltaa hoitoon joko supportiivisesti eli tukea-antavana tai analyttisesti orientoituen. Supportiivisessa muodossa terapian tarkoituksena on tukea hoidettavan persoonallisuuden vahvoja puolia ja pyrkiä tarjoamaan korvaavia tunnekokemuksia sellaisiin tilanteisiin, jotka hoidettava on kokenut ahdistavina. Analyttisesti orientoituneessa musiikkiterapiassa tarkastellaan potilaan elämysmaailman merkitysyhteyksiä, erityisesti liittyen lapsuuden kokemuksiin ja elämyksiin.²⁹

2.4 Keinuprojekti

Keinu – taiteilijat vanhustyön arjessa -hankkeen (10.4.2006–31.8.2007) avulla kehitettiin toimintamallia taiteilijoiden ja vanhuspalvelujen yhteistyölle Pohjois-

---

²⁷ Ahonen 1993, 221, lähteinään Lehikoinen 1988, 365-367 ja Vuorinen 1983.

²⁸ Emt., 221.

²⁹ Halonen 1989, 117.

Karjalan kuntien vanhusyksiköissä sekä yksityisissä vanhustenhoitokodeissa. Hankkeen toteutti Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Luovan toiminnan kokeilu- ja kehittämisprojektin tavoitteena oli mahdollistaa taide- ja kulttuuritoimintaa sellaisille ryhmille, joiden on sitä vaikeaa muutoin tavoittaa. Samalla pyrittiin kehittämään mallia taiteilijoiden ja vanhusyhteisöjen yhteistyölle, lisäämään taiteilijoiden valmiuksia toimia vanhustyössä, vahvistamaan vanhusten aktivoitumista ja sosiaalisia kontakteja sekä ehkäisemään taiteen avulla vanhusten syrjäytymisvaaraa. Työntekijöiden osalta tavoitteena oli vahvistaa vanhustyöntekijöiden hyvinvointia, parantaa vastavalmistuneiden työtilannetta tekemällä tunnetuksi taiteen sovellus hoitotyöhön, lisätä tietoisuutta yhteisötaiteesta sekä herättää ihmisiä huomaamaan taiteen merkitys yksilön sekä yhteisön hyvinvoinnin ylläpitäjänä.³⁰ Keinuhankkeella pyrittiin myös kulttuurisen tasa-arvon toteutumiseen.³¹

Vanhukset saivat vaihtelua arkeen ja heidän muistinsa havaittiin virkistyneen, lisäksi havaittiin myös vanhusten masennuksen lievittyneen, aktiivisuuden lisääntyneen sekä heidän löytäneen erilaisia voimavaroja. Vanhustyöntekijät saivat innostusta luovan työn käyttämiseen osana hoitotyötä. Taide- ja kulttuuritoiminta ei kuitenkaan ollut kaikkien mielestä oikeaa vanhustyötä ja sitä pidettiin lisärasitteena entuudestaan rankkaan työhön. Taiteilijat saivat Keinusta uusia kokemuksia ja valmiuksia kohdata vanhuksia ja hoitajia sekä uusia ajatuksia oman taiteen tekemiseen. Vaikka taiteilijat välillä kokivat riittämättömyyden ja epävarmuuden tunteita oman vastuun ja ajanpuutteen vuoksi, yleisesti Keinuhankkeen koettiin antoisana projektina, josta moni oppi uutta.³²

2.5 Hakku-projekti

Hakku – Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista -projekti toteutettiin 1.9.2004–31.12.2006 Etelä-Savon alueella. Projektia hallinnoi Mikkelin ammattikorkeakoulu ja sen rahoittajina toimivat Euroopan sosiaalirahasto ja Itä-Suomen lääninhallitus. Hakku-projektin projektisuunnitelmassa päätavoitteeksi määriteltiin kulttuurin ja taiteen roolin

---

³⁰ PKamk 2006-2007.

³¹ Nuutinen 2007, 165, lähteenään Kurki, Leena 2000, 14, 56.

³² PKamk 2006-2007.

vahvistaminen sosiaali- ja terveysalan hoito- ja kuntoutusyksiköiden ja -yhteisöjen arjen toiminnassa. Päämääränä nähtiin sellaisten toimintamallien kehittäminen, joilla kulttuuri- ja taidetoiminta liitettäisiin entistä kiinteämmin osaksi jokapäiväistä hoitotyötä ja kuntoutusta.³³

Hakku-projektin ansiosta syntyi yhteistoimintaverkostoja, jotka helpottavat jatkossa taiteen käyttöä hoito- ja kuntoutusyksiköiden toiminnassa sekä erilaisia kulttuurin toimintamuotoja ja -malleja. Kiinnostus taiteeseen ja kulttuuriin lisääntyi hoito- ja kuntoutusyksiköissä. Projekti vaikutti Mikkelin ammattikorkeakoulun opettajien valmiuksiin, opetussuunnitelmiin ja oppisisältöihin ja oppilaitokseen luotiin erikoistumisopinnot ”Kulttuuri osana hyvinvointipalveluja”.³⁴

---

³³ Mamk 2004-2006.

³⁴ Eml.

3 Yhteisömuusikkokokeilu

3.1 Kuntoutustoiminnan tavoitteita ja historiaa SARKA-hankkeessa

3.1.1 Yleistä

Maakunnallinen luovien alojen kehittämishanke SARKA – Luova Pohjois-Savo, Kuopion Kaupungin kulttuuritoimi, Kuopion kaupungin palvelukeskukset ja Virtaa-projekti/SAVAS olivat vuosina 2008–2010 kiinnostuneita tutkimaan ja lisäämään kulttuurin käyttöä hoivatyössä. Yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi SARKA ja yhteistyökumppanit palkkasivat Ann-Christine Tinkalan ja Elina Vetoniemen uusiin yhteisömuusikon tehtäviin. Heidän perustehtävänsä oli vieraila musiikkituokioita vetäen eri palvelukodeissa ja -keskuksissa Pohjois-Savon alueella.³⁵

Ann-Christine Tinkala on musiikin maisteri ja oli valmistumassa tätä tarkasteltavaa pilottia toteuttaessa musiikkipedagogiksi (AMK) Savonia-ammattikorkeakoulusta. Hän on lisäksi suorittanut musiikin ja tanssin soveltavan käytön erikoistumisopinnot samassa oppilaitoksessa. Tinkala työskentelee laulajana, laulunopettajana, kanttorina ja kuoronjohtajana. Hän on tehnyt myös töitä erityisryhmien kanssa usean vuoden ajan toimien muun muassa kuoronjohtajana, taideterapiaryhmän muusikkona Niuvanniemen sairaalassa Kuopiossa, kanttorina sairaaloissa ja opettamalla kehitysvammaisia lauluoppilaita.³⁶

Elina Vetoniemi on koulutukseltaan musiikkipedagogi (AMK) (Savonia-ammattikorkeakoulu), ja lisäksi hän on suorittanut musiikin ja tanssin soveltavan käytön erikoistumisopinnot. Vuonna 2010 hän työskenteli Kuopion konservatoriossa musiikkileikkikoulun opettajana, Nilsiän kansalaisopistossa huilunsoitonopettajana sekä esiintyi muusikkona erilaisissa kokoonpanoissa. Vetoniemellä on kokemusta

---

³⁵ Tinkala & Vetoniemi 2008c.

³⁶ Eml.

erityisryhmien parissa toimimisesta. Hän on esittänyt musiikkia erityisryhmille sekä ohjannut erityisryhmää yksin ja myös työparina tanssijan kanssa.³⁷

3.1.2 Ensimmäisten yhteisömuusikkokokeilujen tuloksia

Riistaveden ja Vehmersalmen palvelutaloissa järjestettiin viiden kerran yhteisömuusikkokokeilu vuosien 2008–2009 vaihteessa. Ennen kokeilua henkilökunnille toimitettiin kyselylomakkeet, joissa kartoitettiin heidän ennakkokäsityksiään kulttuurin ja taiteen käytöstä omassa työympäristössä ja ylipäätään hoivatyön osana.

15 työntekijää vastasi kyselyyn. Vastaukset osoittivat, että kummassakin palvelutalossa taiteen menetelmistä käytetyimmät olivat musiikki, kirjallisuus ja valokuvat ja vähiten käytettyjä draamateatteri ja käsityöt. Vain yksi kyselyyn vastanneista ei käytä työssään mitään taiteen keinoja. Menetelmien käyttöön vaikuttivat eniten niiden helppous ja saavutettavuus, kun taas niiden käyttöä hankaloittivat tai estivät eniten kiire, asiakkaiden kunto, omien taitojen puutteellisuus, tilan puute sekä kustannussyyt. Myös asenteet vaikuttivat menetelmien käyttämättömyyteen.³⁸

Palvelutalojen henkilökunnat toivoivat koulutusta etenkin itseilmaisuun, draamaan, esiintymiseen ja heittäytymiseen sekä kuvataiteisiin ja käsitöihin että vanhusten aktivoimiseen taiteen avulla. Viisi vastanneista ei osannut sanoa, haluaisiko koulutusta, koska aikaa ei ole ja uusiin asioihin ei ehdi paneutua. Enemmistön mielestä omassa työpaikassa ei ole riittävästi huomioitu kulttuuria ja taidetta osana arkea. Yli puolet vastaajista koki, ettei työyhteisössä rohkaista kulttuurin käyttöön, mikä ilmeni ”oikeiden” töiden korostamisena, kiireenä ja henkilökunnan vähäisenä määränä. Monet vastaajat kokivat leimaantuneensa kulttuurin käytön vuoksi kummajaiseksi. Kuitenkin osa henkilökuntaa koki saaneensa rohkaisua tuoda virikkeitä työyhteisöön sen ulkopuolelta.³⁹

Esikyselyssä taiteen käytön mahdollisuuksiksi koettiin tyytyväisemmät ja iloisemmat vanhukset, oman luovuuden käyttöönotto osana työn tekemistä, elämysten ja

---

³⁷ Tinkala & Vetoniemi 2008c.

³⁸ Jaakkola 2008b.

³⁹ Eml.

elämänlaadun paraneminen, henkilökunnan innostuminen ja uuden osaamisen siirtyminen asteittain hoitotyön arkeen, uudet näkökulmat, vaihtelu ja voimavarat omaan työhön. Haasteiksi koettiin työajan riittäminen, potilaiden huono kunto, motivoiminen, ilmapiirin ja asenteiden muuttaminen. Pilotilta odotettiin uusia työkaluja omaan työhön, oman persoonan voimakkaampaa huomioimista, piristystä, virkistystä, uusia ideoita henkilökunnalle sekä yhdessäoloa. Onnistumisen edellytyksiä mietittäessä kysyttiin, tulisiko kokeilu aiheuttamaan levottomuutta dementoituneissa, uskalletaanko tuokioihin lähteä avoimin mielin mukaan sekä miten tila ja aika riittäisivät toteutukseen.⁴⁰

Riistaveden ja Vehmersalmen palvelutaloihin jaettiin pilottien loputtua loppukysely, johon vastasi 11 työntekijää. Suurin osa henkilökunnasta oli osallistunut kaikkiin yhteisömuusikkokeilun tuokioihin, muutamalla oli ollut rutiinityö esteenä joinakin kertoina. Osallistumisen motiiveiksi yksilöitiin mielenkiinto, asukkaiden avustus, musiikista nauttiminen, työyhteisön viriketoiminnan kehittäminen, oma oppiminen ja rohkeuden saaminen oman toiminnan vetämiseen, vaihtelu arkeen sekä asukkaiden virkistäminen yhteistoiminnalla. Kokemukset kokeilusta olivat olleet myönteisiä. Henkilökunta oli saanut kokea rentouttavia, mukavia ja yllättäviäkin hetkiä. He olivat olleet iloisia huomattuaan kaikkien asukkaiden odottavan jo seuraavaa kertaa. Yksi mainitsi saaneensa omaan työhönsäkin virikkeitä.⁴¹

Palvelutalojen asukkaat olivat henkilökunnan mielestä olleet innostuneita ja virikkeet olivat tuoneet piristystä heidän elämäänsä. Asukkaat olivat muistelleet tuokioita muutaman päivän ajan aina tuokion jälkeen. Yhdelle asukkaalle ”uusi, outo hetki” oli aiheuttanut levottomuutta, mutta muut olivat muistelleet menneisyyttään.⁴²

Myös henkilökunta oli kokenut yhteisömuusikkotuokiot virkistävinä ja innostavina sekä katkaisseensa omat työrutiinit. Osa oli kokenut kokeilun kuitenkin työllistävänä, eikä niinkään positiivisena vaihteluna. Laulaminen oli otettu työvälineeksi hoitotilanteisiin. Suurimman osan mielestä kokeiluun osallistuminen oli koettu osaksi hoivatyötä.

---

⁴⁰ Jaakkola 2008b.

⁴¹ Jaakkola 2008c.

⁴² Eml.

Ajanpuutteen mainittiin olleen merkittävin este musiikin ”parantavan” vaikutuksen hyödyntämiselle.⁴³

Palvelutalojen henkilökunta oppi musiikin olevan kuntouttavaa myös kaikkein muistamattomimmille vanhuksille. Musiikkituokiot antoivat rohkeutta toimia omalla tavalla hoitajana sekä yhdessä tekemisen iloa. Musiikin käyttö on lisääntynyt kokeilun jälkeen suurimmalla osalla henkilökunnasta. Osa laulaa asukkaille ilman järjestettyjä tuokioitakin.⁴⁴

Kulttuurin käytön juurtuminen osaksi hoivatyön viikoittaista arkea vaatisi henkilökunnan mielestä asennemuutosta, enemmän henkilökuntaa sekä aikaa. Osan mielestä se vaatisi jonkun tietyn ajankohdan. Myös asiaan paneutumista henkilökunta tarvitsisi. Kaikki haluaisivat, että tuokiot jatkuisivat, koska sekä henkilökunta että asukkaat olivat saaneet niistä paljon iloa ja elämyksiä.⁴⁵

3.1.3 Yhteisömuusikkojen mietteitä aiemmista yhteisömuusikkokokeiluista

Yhteisömuusikot Ann-Christine Tinkala ja Elina Vetoniemi olivat iloinneet suuresta osallistujamäärästä mutta olivat olleet kuitenkin huolissaan, kuinka voisivat huomioida jokaisen asukkaan tasavertaisesti. Työskenteleminen työparin kanssa oli ollut Vetoniemen mielestä todella tärkeää, ja se oli mahdollistanut monipuolisen musiikillisen tarjonnan käytön heidän työssään. Myös palvelutalojen henkilökuntaa he kiittelivät tuokioiden onnistumisesta.⁴⁶

Asukkaiden osallistuminen oli ollut yhteisömuusikoiden mielestä aktiivista ja se oli parantunut kokeilun edetessä. Muusikot pitivät tuokioiden rakenteen kerrasta toiseen samanlaisena, mitä he pitävät tärkeänä tekijänä aktiivisen osallistumisen kannalta. Kaikilla oli ollut turvallista olla. Monipuolisesti aktivoivat menetelmät toimivat Tinkalan mielestä hyvin. Palvelukotien työntekijät olivat toivoneet juuri niiden käyttöä, ja niistä he olivat saaneet yhdessä asiakkaiden kanssa iloa ja virkistystä.

---

⁴³ Eml.

⁴⁴ Jaakkola 2008c.

⁴⁵ Eml.

⁴⁶ Tinkala & Vetoniemi 2009a.

Rytmisoiittimien käyttö oli Tinkalan mielestä ollut suosittua ehkä siksi, että ne ovat yksi keino tulla kuulluksi sellaisille vanhuksille, jotka eivät enää kykene puhumaan.⁴⁷

Muusikoiden mielestä tuokioita olisi pitänyt olla vähintään 10 kertaa yhtä palvelukeskusta kohti. Kuitenkin he olivat huomanneet edistystä tapahtuvan näinkin lyhyessä ajassa, esimerkiksi osallistumisaktiivisuudessa.⁴⁸

Yhteisömuusikot olivat pitäneet tärkeänä koko yhteisön osallistumista tuokioihin ja että koko yhteisö saisi vaihtelua arkeen. Muusikoiden tavoitteena oli myös ollut, että henkilökunta ottaisi oppia heidän työmenetelmistään ja että he voisivat yhdessä madaltaa kynnystä käyttää musiikkia ja kulttuuria yleensäkin osana hoivatyötä.⁴⁹

Vanhusten kanssa työskentelyssä he korostivat palvelutalojen henkilökunnan osallistumista tuokioihin, sillä vanhukset rohkaistuivat vielä innokkaammin toimimaan tuttujen ihmisten kannustaessa ja osallistuessa toimintaan. Muusikot pitivät tärkeänä, että asukkaat saivat kokea yhteisiä hetkiä koko yhteisön ja toisen ihmisen kanssa lähekkäin.⁵⁰

En ehtinyt seurata aikaisempia kokeiluja, mutta olin mukana palautekeskusteluissa aiempien kokeilujen kohteissa. Sain myös muusikkojen tekemät ”reissuvihot” taustatiedoksi opinnäytetyöhöni.

3.2 Yhteisömuusikkoprojektin tutkimuksen suunnittelu

Tapasin Sarkan viestintäpäällikön Minna Jaakkolan joulukuussa 2008, jolloin aloimme pohtia rooliani ja näkökulmaani opinnäytetyön tekijänä. Hän mietti rooliani musiikkituokioissa: opiskelija/ harjoittelija ammattilaisten ohjauksessa vaiko pelkästään havainnoijana ja tarkkailijana? Kumpaankin näkökulmaan hän esitti tutkimusongelmaksi ”Toteutuuko yhteisömuusikkous? Vai jääkö yhteisömuusikon

---

⁴⁷ Eml.

⁴⁸ Tinkala & Vetoniemi 2009a.

⁴⁹ Eml.

⁵⁰ Eml.

pitämä tuokio tiedonsyöttömalliksi?” Myös opintojen vastaavuutta työelämään Jaakkola ehdotti aiheeksi.

Tapaamisen jälkeen keskustelin asiasta opinnäytetyöohjaajani lehtori Päivi-Liisa Hannikaisen kanssa ja päädyimme tarkkailijan rooliin. Kävimme läpi käytännön asioita, joita minun piti hoitaa ennen pilotin alkamista. Hannikainen ohjeisti minua ottamaan etukäteen selvää yhteisömuusikoiden suunnitelmista ja menemään seuraamaan suunnittelua. Minun oli tärkeää saada tietoa etukäteen tuokioiden ohjelmasta. Minun tuli yksilöidä havainnoitavat asiat ja suunnitella, millä asteikoilla niitä mittaisin. Ohjaajani neuvoi minua myös kysymään henkilökunnalta ryhmän asiakkaista ja niiden erityispiirteistä. Hannikainen painotti tutkimisen takia jo tuolloin, että ryhmän tulisi pysyä vakiona koko pilotin ajan. Mietin havaintojeni luotettavuutta, mutta Hannikainen vahvisti itseluottamustani toteamalla, että jos omat havainnot ja asiakkaiden palaute kertoisi saman, niin oltaisiin luotettavalla pohjalla.

Vielä tammikuussa 2009 ei ollut selvillä kolmannen pilotin kohdetta, paikkaa ja millaisia asiakkaita kohteessa olisi ja miten heitä tutkisin. Yhteisömuusikkopilotin kohteeksi valittiin lopulta Rautalammin työkeskus ja siellä heterogeeninen ryhmä, joka koostui eriasteisista vaikeasti työllistyvistä eli kehitysvammaisista, päihdekuntoutujista ja mielenterveyskuntoutujista sekä henkilökunnasta. Kuitenkaan vielä ei tiedetty, kuinka suureksi ryhmä muodostuisi.

Aikataulun sain tietää noin kolme viikkoa ennen pilotin alkamista. Pohdimme opinnäytetyöohjaajani kanssa vaihtoehtoja, miten saisin tehtyä alkuvalmistelut, kun aikataulu viimein selvisi. Välittömästi minun kuitenkin piti alkaa selvittää, miten havainnointi tapahtuu ja millaisia asioita tulisi ottaa huomioon saadakseen annettua kohteesta realistista tietoa. Hannikainen ohjeisti minua videokameran ja taulukoinnin hyödyllisyydestä.

Laadin havainnointia varten taulukot tilanteessa, jossa osallistujamäärä ei vielä ollut tiedossani. Tein siis asiakkaille ensin yksilötaulukot, joissa oli sarakkeet sukupuoli, ikä, läsnäolo, tilankäyttö, aktiivisuus, vuorovaikutus, asenne, rutiineista irrottautuminen ja asiakkaan erityispiirteet. Henkilökunnan tarkkailuun tein myös yksilötaulukon, jossa sarakkeet olivat sukupuoli, ikä, tilankäyttö, aktiivisuus, vuorovaikutus asiakkaan kanssa,

vuorovaikutus muiden kanssa ja asenne/avoimesti mukaan lähteminen. Mietin myös mahdollisuutta, että asiakkaat ja henkilökunta varustettaisiin numerolapuilla; tämä helpottaisi tarkkailemista ja tilastoimista.

Sarkan työkeskusten kanssa pitämän sitouttamiskeskustelun jälkeen osallistujamäärä oli vihdoin selvillä: asiakkaita tulisi tuokioihin yli 40 ja lisäksi vielä henkilökunta.

Päätimme Minna Jaakkolan kanssa, että koska osallistujamäärä on niin suuri, minun olisi mahdottomuus tutkia jokaista heistä yksilöllisesti. Hahmottelimme yhdessä kaaviota, jonka avulla tutkisin henkilökunnan, Vesannon kehitysvammaisten, Rautalammin kehitysvammaisten ja muiden kuntoutujien välistä vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä toistensa kanssa. Päätin vielä yhdistää kehitysvammaiset asiakkaat yhdeksi ryhmäksi, koska en heitä olisi kuitenkaan osannut erottaa Vesannon ja Rautalammin kehitysvammaisia toisistaan.

Tutkimuskohderyhminä olisivat kehitysvammaiset, muut kuntoutujat sekä henkilökunta. Henkilön kehitysvamman tunnistaminen voi toisinaan olla vaikeaa, mutta arvioisin kehitysvammaisten ja muiden kuntoutujien osuutta ryhmästä silti havaintojeni ja kokemusteni pohjalta.

4 Tutkimus

4.1 Pilotin sisältö, kohderyhmä ja työskentelyn tavoitteet

Kolmannen yhteisömuusikkopilotin kohteena oli Rautalammin työkeskus, joka työllistää noin 30 vajaakuntoista asiakasta ja henkilökuntaa. Asiakkaista 10 on kehitysvammaisia ja loput muita kuntoutujia, kuten päihde- ja mielenterveyskuntoutujia. Vesannon työkeskuksesta osallistui tuokioihin lisäksi 14 kehitysvammaista kuntoutujaa sekä muutama henkilökunnan jäsen. Kuntoutujia oli yhteensä yli 40 ja henkilökuntaa noin 10 henkilöä. Asiakkaat muodostivat siis erittäin heterogeenisen ryhmän.

Koko pilotin tavoitteiksi yhteisömuusikot Ann-Christine Tinkala ja Elina Vetoniemi määrittivät osallistujien tutustumisen uusiin ihmisiin ja ryhmäytymisen näiden kanssa, vuorovaikutuksen ja jokaisen näkyväksi tulemisen, rutiinien rikkomisen, elämysten tuomisen, kehon hahmottamisen ja aktivoinnin lisäämisen, mielen virkistykseen ja voimaantumisen, uuden oppimisen, muistijälkien luomisen sekä materiaali- ja menetelmävinkkien jakamisen henkilökunnalle.⁵¹

Työskentelyn tavoitteiksi yhteisömuusikot Tinkala ja Vetoniemi kuvasivat turvallisen ja vapaan ilmapiirin luomisen, jolloin kaikilla olisi mahdollisuus toimia ja kokeilla uusia asioita. Musiikista nauttiminen, yhteisestä ja omasta liikkumisesta ilon saaminen olivat myös tärkeitä tavoitteita. Haasteeksi he kokivat yhteisen me-hengen luomisen, kun kohteessa tulisi olemaan eri ryhmiä.⁵²

---

⁵¹ Tinkala & Vetoniemi 2009b.

⁵² Eml.

4.2 Aineiston keräämisen lähtökohdat, tavoitteet ja menetelmät

Tämän tutkimuksen aineiston keräämisen ensimmäisenä lähtökohtana oli tavoite kerätä mahdollisimman paljon esitietoa ja aikaisempia kokemuksia vastaavasta toiminnasta. Varsinainen tutkimusmenetelmäni olisi havainnointi ja kohderyhmäni muodostuisi kahden eri työkeskuksen kehitysvammaisista ja mielenterveys- ja päihdekuntoutujien ryhmään lukeutuvista asiakkaista sekä molempien keskusten henkilökunnasta.

Jaoin kohderyhmän havainnointia varten kolmeen eri ryhmään. Erottelin osallistujat taulukkooni kohderyhmiin A – kehitysvammaiset kuntoutujat, B – muut kuntoutujat eli mielenterveys- ja päihdekuntoutujat ja C – henkilökunta. Musiikkituokiossa havainnoitavat asiat jaottelin kolmeen ryhmään: yleiskuva, vuorovaikutus ja yleistunnelma. Yleiskuvaan liittyviä asioita olisivat puhe, liike, laulu, tanssi sekä soittaminen. Vuorovaikutusta olisivat toiselle suunnattu puhe ja kosketus. Yleistunnelmasta erottelin ilmeet, aktiivisuuden sekä rutiineista irrottautumisen.⁵³

Suunnittelin myös opinnäytetyön ohjaajan kehotuksesta alustavaa intensiivisyysasteikkoa 0-4, jossa numerojen sanalliset vastineet olivat seuraavat: 0 – ei ollenkaan, 1 – vähän, 2 – kohtuullisesti, 3 – paljon ja 4 – erittäin paljon. Käytin kyseistä asteikkoa taulukossa kuvaamaan eri kohderyhmien intensiivisyyttä yleiskuvan, vuorovaikutuksen sekä yleistunnelman osalta. Lisäksi merkitsin, kuinka moni ei osallistunut yhteisömuusikkotuokion toimintaan. Havaintoaineistooni kuuluu myös itse tuokioissa nauhoittamani DVD-materiaali, jota käytän tuokioiden rakenteen ja tapahtumien kuvailussa.

4.2.1 Havainnointi

Uusitalon (1995) mukaan tarkkaan määritetty tutkimusongelma ja havaintojen tekeminen ovat tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta.⁵⁴ Havainnoitsija tekee havaintoja ja päätelmiä omien tietojen ja kokemusten sekä omaan maailmankuvaan liittyvien uskomusten perusteella. M. Polanyin (1983) mukaan havaitsija kutsuu havainnoillaan havaintoja koskevia merkityksiä näkyviin.⁵⁵ Havainnoija siis tulkitsee

---

⁵³ Ks. Liite 1.

⁵⁴ Vilka 2006, 11.

⁵⁵ Vilka 2006, 9, lähtenään Polanyi 1983.

havaintojen sisällön aina omista lähtökohdistaan, vaikka hän yrittää antaa niiden olla vaikuttamatta havainnon välittämiin viesteihin.

Tutkimuksessa havainnointi on aina valikoivaa. Valikointi, joka tehdään tiedostamattomasti, on kielteistä, jos havaitaan vain tuttuja asioita ja tutkimustulokset ovat halutunlaisia. Tietoista valikointia tehdään teorian avulla, jolloin tutkittava ja tutkija ikään kuin ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja muodostavat havaintoja. Polanyin (2002) mukaan tieteellisen tiedon saavuttaminen vaatii tutkijalta uskoa itsen ja omaan tekemiseen.⁵⁶

Vilkan mukaan erilaisten asioiden havainnointi ei ole ongelmaton, koska ne ilmenevät samanaikaisesti. Tutkittavien ihmisten sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät voi olla vaikea erottaa toisistaan.⁵⁷ Omassa tutkimuksessani tutkittavan kohteen henkilöt ovat vaikeasti työllistyviä, joista suurin osa on jonkinasteisesti kehitysvammaisia. En ole ennen työskennellyt kehitysvammaisten parissa, ja siksi en ole varma tekemistäni luokitteluista. Tein luokittelun siis omasta näkökulmastani.

Tarkkaileva havainnointi on kohteen ulkopuolista havainnointia, jossa tarkkailija ei saa osallistua kohteen toimintaan.⁵⁸ Keskustellessamme ohjaajani Päivi-Liisa Hannikaisen kanssa roolistani yhteisömuusikkotuokioista tehtävässä tutkimuksessa teimme päätöksen, etten osallistu kohteen toimintaan. Tulisin opinnäytetyössäni tekemään vain ulkopuolisen tarkkailijan työtä, joka oli jo itsessään niin vaativaa, ettei aktiiviseen osallistumiseen olisi mitään resursseja.

Anttilan mukaan tieteellinen havainnointi on järjestelmällistä tietojen keräämistä ja tieteelliseen työskentelyyn suuntautuvaa toimintaa. Havaintojen tekeminen on systemaattisesti suunniteltua ja havainnoista saatu tieto tulee koota systemaattisesti.⁵⁹ Tässä työssä pyrittiin tieteellistyyppiseen havainnointiin ja tietojen keruuseen.

---

⁵⁶ Vilka 2006, 14, lähteenään Polanyi 2002.

⁵⁷ Emt., 20.

⁵⁸ Emt., 43.

⁵⁹ Anttila 2000, 218.

4.2.2 Videotallenteet

Kuvasin yhteisömuusikkotuokiot videokameralla, jotta saisin havainnointini tueksi tallennemateriaalia. Tehtäväni oli ensin huolehtia Rautalammin työkeskuksen asiakkailta ja henkilökunnalta lupa kuvaamiseen. Sain luvan kuvata, mutta videomateriaalia ei saisi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin opinnäytetyöhön ja videot tulisi hävittää sen jälkeen. Digivideokameran ja jalustan hankin käyttöni lainaamalla ne vanhemmiltani.

Asetin videokameran Rautalammin työkeskuksella kuvatessani siten, että ruudun läpi näkyisi mahdollisimman moni tuokioihin osallistuvista. Aina se ei kuitenkaan ollut mahdollista, koska tila oli erittäin ahdas ja puoliympyrä, johon osallistujat asettuivat, oli epäsymmetrinen. Joskus myös joku tuokioihin osallistuva saattoi huomaamattaan peittää koko videoruudun liikkeessaan tilassa. Välillä zoomasin kuvaa ja kääntelin kameraa, jotta yleiskuvasta poisjääneet osallistujat näkyisivät. Videokuvaa kertyi yli neljä tuntia, koska joskus tuokioiden pituus venyi varatun tunnin yli. Tallenteiden äänen laatu on mielestäni erittäin hyvä huomioiden ihmismäärän ja sen, kuinka korkea ja kaikuista työkeskuksen halli oli.

Kuvailen tuokiot kappaleessa 4.3 videoiden ja muistiinpanojeni avulla. Äänitin myös palautekeskustelun 14.5.2009.

4.2.3 Kyselyaineisto

Erilaisia kyselyitä toteutetaan usein esitutkimuksena tarkemmalle tutkimukselle. Anttila viittaa Isaaciin ja Michaeliin (1987), joiden mukaan kyselytutkimuksen kulmakivinä ovat systemaattisuus, edustavuus, objektiivisuus sekä määrällisyys. Anttila painottaa kyselytutkimuksen tuomaa mahdollisuutta tieto- ja intymiteettisuojaan. Aratkin vastaajat voivat näin nimettömästi ilmaista mielipiteensä.⁶⁰

Käytän työssäni kyselyaineistoa, jota on kertynyt Sarka-hankkeessa eri pilottien kohteille tehdyistä ennakkokyselyistä ja loppukyselyistä. Itse sain vaikuttaa kolmannen yhteisömuusikkopilotin loppukyselyn kysymyksenasetteluun sekä muutaman lisäkysymyksen tekoon.

---

⁶⁰ Anttila 2000, 238.

4.3 Esikyselyn tulokset

Ennen pilotin alkamista kävimme yhteisömuusikkojen ja Minna Jaakkolan kanssa Rautalammin työkeskuksella pitämässä henkilökunnalle sitouttamispalaverin 2.3.2009, jossa henkilökunta kertoi työkeskuksen taustoja ja asiakkaita. Asiakkaita ja henkilökuntaa Rautalammilta osallistuisi yhteensä n. 30 ja Vesannon työkeskuksesta kehitysvammaisia tulisi mukaan vielä 14 sekä muutama henkilökunnan jäsen.

Yhteisömuusikot kertoivat musiikkituokioiden rakenteesta, joka tultaisiin pitämään samanlaisena koko pilotin ajan.⁶¹ Tuokio alkaa tervehtimisellä eli kättelyllä ja alkulauluilla. Sen jälkeen on osallistava osuus, jossa käytetään rytmisoittimia, soitetaan ja lauletaan sekä muistellaan laulun sanoja. Seuraavaksi musiikki ja liike yhdistetään tanssimalla perinteisiä tansseja sekä tekemällä luovia liikeharjoituksia. Runoja ja loruja, rekvisiittaa muusikot käyttävät myös hyväksi tuokioissa. Kuunneltava ja katseltava osuus, jossa muusikot esiintyvät, jää tuokion loppupuolelle. Tuokion päättää yhteinen loppulaulu. Muusikot ottavat mahdollisuuksien mukaan huomioon myös asiakkaiden toiveita.⁶²

Tärkeä teema, josta sitouttamispalaverissa puhuttiin, oli kulttuurin saavutettavuus. Palaverin jälkeen keskustelin vielä Minna Jaakkolan kanssa siitä, että pilottiin osallistuisi niin monta ryhmää, että olisi hyvä tutkia, syntyykö aitoa ryhmäytymistä ja jos sitä syntyisi, niin missä rakenteen vaiheessa ryhmäydytään ja millä keinoilla. Tärkeää olisi myös tarkkailla henkilökunnan vastaanottavuutta ja sitä, tapahtuuko heillä mahdollisesti asenteenmuutosta kulttuurin käytöstä osana oikeaa työtä. Henkilökunnan kanssa järjestetyissä tuokioiden jälkeisissä palavereissa olisi hyvä keskustella, onko tapahtunut lisääntyvää kontaktin ottamista järjestetyn toiminnan (musiikkituokioiden) ulkopuolella.

Sitouttamispalaverin jälkeen henkilökunnalle jaettiin esikyselyt, joihin heidän oli määrä vastata ennen kokeilun alkua. Esikyselyyn vastasi 7 työntekijää. Vastausten mukaan työssä taiteen keinoista käytettiin eniten käsitä tai puutöitä, kirjallisuutta, kuvataidetta, musiikkia, tanssia, elokuvia ja mediaa sekä valokuvia. Mainitut keinot

---

⁶¹ Ks. Liite 2.

⁶² Ks. Liite 2.

olivat vastaajien mielestä helppoja ja halpoja toteuttaa. Osa näistä taiteen keinoista kuului työntekijöiden mukaan työ- ja päivätoimintaan ja osa virkistystoimintaan. Osa menetelmistä, kuten draama ja teatteri, on jäänyt käyttämättä omien taitojen puutteen vuoksi. Esikyselyn vastausten mukaan olisi tarpeen saada koulutusta musiikin käytöstä erityisryhmille, taideterapiasta, koristemaalauksesta ja valokuvauksesta. Vain yhden vastauksen mukaan koulutukselle ei ole aikaa, vaikka kiinnostusta olisikin.⁶³

Kysymyksen ”onko yksikössä tehty yhteistyötä taiteilijoiden tai kulttuuritoimijoiden kanssa” vastaukset jakautuivat puoliksi. Yhteistyötä oli tehty kansalaisopiston sekä paikallisten toimijoiden kanssa. Yhteistyön puuttuminen johtui vastaajien mielestä pienestä henkilökunnasta, rahan puutteesta ja siitä, ettei pikkupaikkakunnalla ollut mahdollisuuksia. Vain yhden vastaajan mielestä kulttuuri ja taide oli riittävästi huomioitu osana asiakkaiden arkea. Muiden mukaan henkilöstö voisi järjestää enemmän tapahtumia tai vierailuja kulttuuritapahtumiin ja taide pitäisi ottaa osaksi arkea, esimerkiksi musiikkiryhmien, karaoken tai kuvataiteen avulla. Myös vierailevia taiteilijoita voisi käyttää.⁶⁴

Vain kahden esikyselyyn vastanneen mielestä omassa työyksikössä rohkaistaan käyttämään kulttuuria työmenetelmänä ja kolmen vastaajan mukaan on tehty enemmän vain perushommia. Taiteen käyttö osana työtä koettiin mahdollisuutena oma kiinnostus ja haasteena omien resurssien riittäminen, henkilökunnan vähälukuisuus, rahan sekä ajan riittäminen.⁶⁵

Esikyselyyn vastanneet odottivat yhteisömusikkotoiminnalta, että muusikot antaisivat henkilöstölle eväitä omaan työhön ja asiakkaille uusia elämyksiä.

Yhteisömusikkotoiminnan onnistuminen edellytti vastaajien mielestä sitä, että kaikki osallistuvat tuokioihin.⁶⁶

---

⁶³ Jaakkola 2009a.

⁶⁴ Jaakkola 2009a.

⁶⁵ Eml.

⁶⁶ Eml.

4.4 Kokoontumisten tarkastelu

4.4.1 Ensimmäinen tuokio

Ensimmäinen tuokio pidettiin 9.3.2009. Saavuttuamme paikalle Rautalammin työkeskukselle kaikki asiakkaat odottivat jo paikoillaan puolipiirissä, vain muutama kehitysvammainen kuntoutuja liikkui tilassa vapaasti. Piirissä oli 24 asiakasta, joista arviolta 2/3 oli kehitysvammaisia, 1/3 muita kuntoutujia (eli päihde- tai mielenterveyskuntoutujaa) ja lisäksi henkilökunnan jäseniä oli 9.⁶⁷

4.4.1.a Tervehtiminen

Kun saimme tavaramme järjesteltyä, Elina Vetoniemi aloitti tervehtimiskierroksen.⁶⁸ Hän kätteli jokaista paikallaolijaa silmiin katsoen, kertoi nimensä ja kysyi käteltävän nimeä. Muutaman kanssa Vetoniemi jäi pidemmäksi aikaa rupattelemaan. Myös Ann-Christine Tinkala ryhtyi järjesteltyään kättelemään asiakkaita ja henkilökuntaa. Alussa tunnelma oli levoton, oli paljon hälinää ja keskustelua sekä henkilökunnan että asiakkaiden kesken. Kättelykierroksen jälkeen muusikot seisahtuivat puolipiirin eteen ja tervehtivät kaikkia yhteisesti. Suurin osa asiakkaista kuunteli ja oli vuorovaikutuksessa vetäjien kanssa.

4.4.1.b Laulu ja liike

Tervehtimisen jälkeen vetäjät kehottivat osallistujia nousemaan ylös ja kaikki nousivat eli ymmärsivät ohjeistuksen. Laulu ja liike -osiossa alkulämmittelylaulun yhteisömuusikot ohjeistivat ensin puhumalla ja liikkeellä ja sitten laulamalla ja liikkeellä. Kaikki lähtivät hyvin mukaan liikkumaan. Henkilökunta auttoi huonokuntoisia, joten kaikkien oli mahdollista osallistua. Laulun viimeisissä kertauksissa yksi kehitysvammainen lopetti ohjeistetun liikkeen tekemisen ennen muita. Seuraavaksi yhteisömuusikot ohjeistivat *Asikkalan puiset rattaat* -laulun ja liikkeen kehottamalla laittamaan pyörät pyörimään. Jokaisessa toistossa nopeutettiin tempoa, mikä innosti osallistujia. Tämän jälkeen heidät ohjeistettiin istumaan omille paikoilleen ja istuutuessaan muutama kuntoutuja alkoi jutella vieruskaverinsa kanssa.

---

⁶⁷ Salonen 2009a. Salonen 2009b. Alaluvun 4.4.1 tiedot ovat em. lähteistä, ellei toisin osoiteta.

⁶⁸ Ks. Liite 3.

Vetoniemi kertoi seuraavan tutustumisharjoituksen olevan musiikin tahdissa liikkumisen ja musiikin loppuessa jokaisen tulisi tervehtiä ympärillä olevia kättelemällä tai jollain muulla tavalla. Yksi kehitysvammainen nainen halusi kertoa Vetoniemelle käsimerkin, joka tarkoitti, että häntä ei saisi tulla liian lähelle. Tinkala laittoi musiikiksi Buena Vista Social Clubin kappaleen *El cuarto del tula* soimaan ja kaikki muut, paitsi kaksi vieressäni istuvaa kuntoutujaa, lähtivät liikkumaan. Musiikin lakatessa vain muutama asiakas ei tervehtinyt muita ohjeen mukaisesti. Kaikki liikkuvat hyvin samassa tilassa ja suhteellisen tiiviisti. Joukossa oli innokkaita tanssijoita. Harjoituksen jälkeen muusikot pyysivät osallistujia istuutumaan.

4.4.1.c Soitto ja laulu

Soitto ja laulu -osiossa Vetoniemi ja Tinkala jakoivat jokaiselle rytmisoittimet ja samalla kertoivat niiden nimet. Muusikot kuuntelivat myös toiveita, jos joku halusi tietyn soittimen. Melkein jokainen soitti soitintaan saatuaan sen käteensä. Yksi kehitysvammainen mies kaatui rikkimenevällä tuolillaan ja muut naureskelivat hassulle tapahtumalle.

Ensimmäisessä laulussa *Juokse sinä humma* Tinkala ohjeisti piirin keskellä ja soitti omaa rytmisoitintaan piirin keskellä laulaen ja Vetoniemi säesti sähköpianolla. Suurin osa ei laulanut ensimmäisen säkeistön aikana, kun tehtävänä oli myös soittaa samanaikaisesti. Muusikot muisteluttivat asiakkailla laulun sanoja jokaisen säkeistön alussa. Pieni osa niitä tuntui muistavan ulkoa, muut kuuntelivat ja muutama jutteli omiaan. Soitettaessa yksi kehitysvammainen lähti tanssimaan piirin keskelle ja jätti soittimensa tuolille. Yhdeltä kehitysvammaiselta putosi soitin lattialle, ja toinen kehitysvammainen haki sen hänelle. Tinkala antoi ohjeita toisen säkeistön alussa eli pyysi osallistujia pitämään soittimet hiljaa säkeistön aikana ja soittamaan vasta kertosaäkeistöissä, jotta laulu kuuluisi. Laulun edetessä pari kehitysvammaista naista lähti taas tanssimaan piirin keskelle. Laulun viimeisessä säkeistöissä soitto ja laulu oli selvästi passiivisempaa. Laulun jälkeen muusikot ohjeistivat vaihtamaan soitinta vieruskaverin kanssa, mikä herätti keskustelua.

Seuraavassa laulussa *Daa daa* Vetoniemi siirtyi piirin keskellä oman soittimensa kanssa ja Tinkala säesti. Ensin muisteltiin taas laulun sanoja, jotka yksi kehitysvammainen kuntoutuja tuntui muistavan kokonaan ja muutama henkilökunnastakin osittain. Tämä

aikana yksi muu kuntoutuja jutteli omiaan. Yksi kehitysvammainen taas intoutui tanssimaan keskelle ja muut soittivat. Noin puolet kaikista osallistujista lauloi ja suurin osa muista kuntoutujista ei laulanut. Ensimmäisessä säkeistössä taas soitettiin, mutta jatkossa Vetonieni ohjeisti pitämään soittimet hiljaa säkeistön alussa ja vasta kertosäkeistössä soittamaan. Kaksi kehitysvammaista tanssi piirin keskellä ja muut soittivat innokkaasti. Kaksi muuta kuntoutujamiestä istui passiivisina soittimet edessään tai sylissään. Laulun jälkeen soittimet kerättiin pois ja yksi kehitysvammainen auttoi tuomaan soittimia koteloihin. Keräämisen aikana heräsi keskustelua.

Tässä välissä pidettiin pieni tauko, jonka aikana muusikot laittoivat soittimia paikoilleen ja muutama muu kuntoutuja lähti töidensä pariin.

4.4.1.d Musiikki ja liike

Yhteisömuusikot ohjeistivat seuraavaksi musiikki ja tauko -harjoituksen, jossa liikuttaisiin musiikin soidessa. Musiikin keskeytyessä pitäisi tehdä ”patsas” ja jäädä siihen asentoon, kunnes musiikki jatkuisi. Musiikin soidessa kaikki liikkuvat ja kiinnitin huomiota, että ilmeitä esiintyi paljon. Suurin osa osallistujista ymmärsi tehdä patsaan musiikin lakatessa. Yksi henkilökuntaan lukeutuvista lähti tämän harjoituksen aikana omiin töihinsä. Yksi henkilökunnan jäsen avusti huonosti liikkuvaa. Huomasin, että liikkuminen oli sellaista toimintaa, johon kaikki osallistuivat mielellään. Harjoituksen lopuksi taputettiin itselle ja toisille.

Seuraavaksi muusikot ohjeistivat ensin seuraavaan harjoitukseen eli tanssiin, mutta pyysivät osallistujia kuitenkin istumaan paikoilleen, koska vaikutti, ettei ohje mennyt hälyn takia perille. Muusikot kertoivat seuraavan tanssin olevan valssia ja ohjeistivat osallistujia tanssimaan yhdessä tai erikseen tai vain keinumaan istualtaan. Kappaleen nimi oli *Emma*. Kahdeksan asiakasta jäi istumaan, ja muutama heistä keinutteli paikallaan. Yksi muu kuntoutuja istui sivussa ja seurasi tansseja. Tanssin loputtua ihmiset taputtivat ja suurin osa meni omalle paikalleen.

Muusikot kertoivat seuraavan tanssin olevan tervehtimistanssi, jossa voi liikkua yksin ja välillä parin kanssa. Tinkala lisäsi vielä, että ensin voisi tanssia yksin ja välillä parin kanssa ja vaihtaakin paria välillä. Kappaleeksi valittiin Katri Helenan *Kun kellohame heilahtaa*. Yksi kuntoutuja jäi istumaan, mitä hän perusteli huonoilla polvillaan. Kaksi

muutakin kuntoutujaa jäi istumaan harjoituksen ajaksi. Musiikin loputtua syntyi naurua ja iloa. Muusikot ohjeistivat kaikkia istuutumaan.

4.4.1.e *Fiiliskierros ja toiveita*

Vetäjät neuvoivat fiiliskierroksessa kertomaan vuorotellen omista tuntemuksista ja toiveista laulujen suhteen. Yli puolet kertoi pitäneensä tuokiosta. Toiveita tuli paljon: rokkia, tangoa, humppaa, Kulkurin valssi, Finlanders, Anne Mattila ja Frank Sinatra. Yksi huonokuuloinen kehitysvammainen kuntoutuja huusi toiveensa jo fiiliskierroksen alussa, ennen omaa vuoroaan. Muutamat juttelivat fiiliskierroksen aikana toisten päälle eikä vastauksia meinannut kuulua.

4.4.1.f *Musiikki ja liike sekä elämykset*

Tinkala ja Vetoniemi neuvoivat asettumaan hallaharson ympärille ja ottamaan sen reunasta kiinni. Muusikot laittoivat soimaan Rajattoman *Valse tristen*. Hallaharson päälle laitettiin kaksi ilmapalloa, jotka heiluivat hallaharsoa nosteltaessa ja laskiessa. Toiminta innosti osallistujia puhumaan, vaikka muusikot pyysivät kuuntelemaan musiikkia ihan hiljaa. Musiikin lakatessa Vetoniemi nosti harson ylös ja huusi ’kukkuu!’, ja muut yhtyivät tekemään samoin muutaman kerran. Lopuksi muusikot keräsivät hallaharson ja ilmapallot pois. Osallistujat menivät istumaan paikoilleen ja juttelivat keskenään.

4.4.1.g *Loppulaulu*

Loppulauluna oli skotlantilainen kansanlaulu *Aika entinen*, jossa Elina Vetoniemi soitti huilua yhden säkeistön ja Ann-Christine Tinkala säesti. Muut kuuntelivat ja puhe lakkasi. Loppulaulusta laulettiin yksi säkeistö, jonka jälkeen muusikot vielä soittivat melodian. Lopuksi taputettiin.

4.4.1.h *Loppupiiri*

Muusikot pyysivät vielä osallistujia tulemaan piiriin ja kiittivät tästä tuokiosta ja toivottivat hyvää viikon jatkoa. Yksi kehitysvammainen mies tuli lopuksi halaamaan muusikoita.

4.4.1.i Palautekeskustelu

Palautekeskusteluun tuokion jälkeen osallistui yhteensä 6 työntekijää, 3 molemmista työkeskuksista. Vesannon työkeskuksen henkilökunta kertoi osalla heidän vanhemmista asiakkaistaan olevan liikuntarajoitteita. Henkilökunta ja asiakkaat olivat yleensä myös saaneet laulutuokioissa monistenipun lauluista ja ryhmäläiset olivat nytkin niitä kaivanneet. Kuitenkin sanojen muistelun todettiin olleen hyväksi asiakkaille. Liikkeet olivat vielä vähän vieraita, mutta tulisivat ehkä tutuiksi tuokioiden aikana.

Keskustelussa ilmeni, että Vesannon ja Rautalammin työkeskusten väki on viettänyt joskus yhteisiä pikkujouluja, joissa on esimerkiksi tanssittu. Niissä osa asiakkaista on jo tutustunut toisiinsa. Kaikkien keskusteluun osallistuneiden mielestä eri työkeskusten väki olikin sulautunut hyvin sekaisin samaan tilaan.

Muusikot huomioivat yhden mieskuntoutujan tehneen katiskaa taka-alalla mutta olleen kuitenkin kiinnostunut toiminnasta. Henkilökunta totesi jokaisella olevan omat estonsa, ja musikot totesivat jokaisella olevan vapauden olla osallistumatta.

Työkeskusten työntekijät vakuuttivat olevansa tyytyväisiä tuokioiden rakenteeseen ja siihen, miten yhteisömuusikot kohtasivat asiakkaita. Henkilökunta oli huolissaan, että aika olisi liian lyhyt ryhmäytymiseen. Vesannon työntekijät toivoivat myös koulutusosioita henkilökunnalle, esimerkiksi soittimien tuntemisesta ja niiden käyttämisestä.

Muusikot kommentoivat neljän kerran olevan lyhyt aika. He katsoivat kuitenkin kaikkien olleen hyvin mukana toiminnassa ja vakuuttivat ryhmällä olevan hyvät mahdollisuudet kehittyä ryhmänä. Tuokiossa oli yhteisen tekemisen meininki ja asiakkaat olivat aktiivisia. Asiakkaat kuuntelivat ja ottivat toisia huomioon. Musikot kertoivat myös saaneensa paljon toiveita ensi kertoja varten.

4.4.2 Toinen tuokio

Toinen tuokio pidettiin 16.3.2009. Saapuessamme paikalle kaikki istuivat jo piirissä omilla paikoillaan. Joitain asioita täytyi kuitenkin vielä järjestellä ennen aloittamista. Musiikkituokioon osallistui 22 asiakasta, joista 4/5 oli kehitysvammaisia, 1/5 muuta

kuntoutujaa ja lisäksi 5 henkilökunnan jäsentä. Kaksi muuta mieskuntoutujaa teki omia töitään taka-alalla eikä selvästikään aikonut osallistua musiikkituokioon.⁶⁹

4.4.2.a Tervehtiminen

Yhteisömuusikot aloittivat kättelykierroksen yhtä aikaa ja kiersivät piiriä eri suuntiin. He vaihtoivat muutaman sanasen jokaisen käteltävän kanssa. Tervehtiessään he kysyivät jokaisen nimeä ja odottivat saavansa katsekontaktin. Muusikot kävivät vielä tervehtimässä ryhmän toiminnan ulkopuolelle tällä kertaa jättäytyneitä kuntoutujia.

Henkilökunta järjesteli vielä asioita tämän aikana. Yksi henkilökunnan jäsen myös kuvasi videokameralla. Yksi utelias kehitysvammainen kävi tutkimassa kosketinsoitinta. Yksi henkilökunnan jäsen selvitti jotain asiaa yhden kehitysvammaisen kanssa. Lopussa kaikki istuivat piirissä omilla paikoillaan, kun muusikot totesivat kokoavasti, että viikko oli vierähtänyt viime kerrasta.

4.4.2.b Laulu ja liike

Osallistujia ohjeistettiin nousemaan ylös ja katsomaan, että he mahtuvat levittämään kätensä. Alkulämmittelylaulussa *Ylös ja alas* yksi huonokuntoinen muu kuntoutuja jäi istumaan. Työntekijät ja muusikot kävivät avustamassa kyseistä huonokuntoista asiakasta ja muita fyysisesti rajoittuneita liikkumisessa. Suoraan ja vinoon -kohdassa yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja teki vain osan liikkeistä. Laulun loputtua annettiin aplodit itselle muusikoiden ohjeistuksesta. Seuraavaksi osallistujia ohjeistettiin laittamaan rattaat pyörimään ja alkamaan laulamisen. Panin merkille, että kaikki osallistuivat todella aktiivisesti sekä liikkeisiin että laulamiseen. Laulun jälkeen pyydettiin kaikkia istuutumaan.

Rauhoittumisen jälkeen muusikot ohjeistivat osallistujia liikkumaan musiikin tahtiin ja tervehtimään toisia musiikin lakatessa. Muusikoiden piti vielä pyytää heitä erikseen hiljentymään ennen kuin laitoivat kansanmusiikkia soimaan levyltä. Yksi huonokuntoinen asiakas jäi istumaan paikalleen valittaen jalkojaan. Ensimmäinen tervehtiminen oli hieman vaisu. Monet kävivät tervehtimässä istumaan jäänyttäkin. Viimeisen tervehtimisen jälkeen muusikot ohjeistivat osallistujia liikkumaan musiikin tahdissa omille paikoille.

⁶⁹ Salonen 2009a, Salonen 2009b. Alaluvun 4.4.2 tiedot ovat em. lähteistä, ellei toisin osoiteta.

4.4.2.c Soitto ja laulu

Tinkala alkoi jakaa soittimia piirissä istuville ja otti soitintoiveita vastaan. Yksi kehitysvammainen käveli pois piiristä. Yksi muu kuntoutuja käveli pois huoneesta, mutta palasi kohta takaisin. Jokainen koetti soittaa soitinta sen käteen saatuaan.

Tinkala ohjeisti pitämään soittimet hiljaa ja kertoi seuraavan kappaleen olevan *Juokse sinä humma*, jossa itse säkeistön aikana ei soitettaisi ja vasta kertosäkeistössä olisi lupa soittaa. Vetoniemi asettui kosketinsoittimen taakse säestämään, ja Tinkala soitti omaa soitintaan piirin keskellä astellen ja tanssien. Joku piirissä olevista toivoi intron soittamista, jossa saisi soittaa ennen kuin alkaa ensimmäinen säkeistö. Toive toteutettiin. Ensimmäisen säkeistön ohjeistus unohtui ja siinä soitettiin ohjeesta huolimatta. Toisessa säkeistössä Vetoniemi muistelutti sanoja. Tinkala vielä muistutti, että säkeistössä soitinten tuli pysyä hiljaa. Huomasin yli puolen piirissä istuneiden laulavan ja kaikkien soittavan. Ennen kolmatta säkeistöä muisteltiin taas sanoja. Yksi kehitysvammainen käveli piirin keskelle ja siirtyi omalle paikalleen neljännessä säkeistössä. Viimeisessä säkeistössä alle puolet lauloi, mutta kertosäkeessä kuitenkin kaikki soittivat. Laulun loppuksi annettiin taas aplodit.

Seuraavaksi ohjeistettiin vaihtamaan soittimia kaverin kanssa. Osa asiakkaista vaihtoi omatoimisesti ja joillekin muusikot kävivät avustamassa soittimenvaihdon.

Toisessa laulussa Vetoniemi toimi ohjeistajana ja keskellä soittajana ja Tinkala asettui pianon taakse. Elina Vetoniemi joutui kuitenkin ensin hiljentämään innostuneen joukkion ennen kuin kertoi seuraavan kappaleen olevan Kari Tapion *Olen suomalainen*. Tinkala muistelutti jokaisen säkeistön alussa laulun sanat. Vetoniemi muistutti, että säkeistön aikana vain laulettaisiin ja kertosäkeistön aikana saisi soittaa. Ensimmäisessä säkeistössä muutama kuntoutuja soitti ohjeistuksesta huolimatta. Vain muutama lauloi säkeistöjen aikana, mutta kaikki kuitenkin soittivat kertosäkeistöissä. Yksi henkilökunnan jäsen kutsui taka-alalla työskentelevää asiakasta tulemaan mukaan toimintaan. Kaksi mieskuntoutujaa kuunteli taka-alalla soittoa ja laulua, ja yksi mieskuntoutuja piti meteliä tehdessään töitä.

Laulun ja soiton jälkeen Ann-Christine Tinkala alkoi kerätä soittimia pois. Yksi kehitysvammainen kuntoutuja kertoi samalla Elina Vetoniemelle kokemuksiaan

laulusta. Yksi muu mieskuntoutuja, joka ei ollut aiemmin osallistunut, tuli istumaan ja kuuntelemaan.

Tällä hetkellä taka-alalta alkoi kuulua voimakasta vasaranpauketta, joka kuului melkein koko lopun tuokion ajan ja häiritsi ainakin omasta mielestäni ohjeistusten kuuluvuutta ja asiakkaiden keskittymistä.

4.4.2.d Musiikki ja liike

Tinkala ohjeisti osallistujia lähtemään liikkumaan ja musiikin lakatessa pysähtymään patsaiksi. Lisäohjeena kaikkia vielä pyydettiin olemaan hiljaa koko harjoituksen ajan. Ohjeistuksen aikana kuului aiemmin mainitsemaani pauketta, jonka takia vain osa ohjeistuksesta kuului. Musiikiksi laitettiin levytä soimaan Elviksen *Hound Dog*. Vain yksi jäi istumaan, muut lähtivät tanssimaan. Yli puolet osallistujista oli aktiivisia tanssijoita. Suut pysyivät supussa myös pysähtymisen aikana. Musiikin päätyttyä kaikki kävelivät oma-aloitteisesti omille paikoilleen.

Muusikot viittasivat viime kerran tansseihin ja ehdottivat Anne Mattilan yhtä kappaletta soitettavaksi. Joku ehdottaa *Asfalttiviidaksoon* -kappaletta, johon sitten päädyttiinkin. Tinkala ja Vetoniemi ohjeistivat tanssimaan joko yksin tai parin kanssa ja tyyli olisi vapaa. Musiikin alkaessa vain muutama lähti tanssimaan, mutta pikku hiljaa useampi uskaltautui tanssimaan ja suurin osa heistä pareittain. Samat parit tanssivat kappaleen loppuun saakka. Istumaan jäi yksi henkilökuntaan kuuluva miestyöntekijä, neljä kehitysvammaista ja yksi muu kuntoutuja. Kappaleen loputtua kaikki menivät paikoilleen istumaan.

Toiseksi musiikiksi ehdotettiin Finlandersia, Hurriganesia sekä Souvareita. Muusikot juttelivat keskenään seuraavasta kappalevalinnasta ja valitsivat Finlandersilta *Vastaus*-nimisen valssin. Tinkala ohjeisti osallistujia menemään isoon piiriin, ottamaan toisia käsistä kiinni ja keinumaan valssin tahdissa. Yksi huonokuntoinen asiakas jäi taas istumaan. Piirissä olijat keinuttelivat ohjeen mukaisesti. Kaksi miespuolista muuta kuntoutujaa ei pitänyt toisiaan käsistä kiinni. Kaksi henkilökuntalaista otti toisiaan käsistä, mutta välissä olevaa pyörätuolissa istuvaa kehitysvammaista ei pidetty käsistä kiinni. Tanssin jatkuessa muusikot ohjeistivat pienentämään piiriä ja suurentamaan sitä liikkumalla piirin keskelle ja ulos.

4.4.2.e *Fiiliskierros ja toiveita*

Ennen fiiliskierrosta ihmiset juttelivat. Vetoniemi pyysi kaikkia hiljentymään, kysyi yleisesti ”onko ollut mukavaa?” ja ohjeisti nostamaan peukut ylös, jos mukavaa on ollut, ja alas, jos ei ole ollut. Kaikki läsnäolijat nostivat peukalonsa ylös. Muusikot kysyivät tämän jälkeen toiveita, joita tulikin paljon. Yksi kehitysvammainen miesasiakas pyysi laulujen sanoja lapuille.

4.4.2.f *Musiikki ja liike sekä elämykset*

Yhteisömuusikot kaivoivat hallaharson ja ilmapallot esille ja ohjeistivat seisomaan ja ottamaan käsillä hallaharsosta kiinni. Yksi henkilökunnan jäsen riensi auttamaan hallaharson levittämässä. Yksi huonokuntoinen asiakas halusi jäädä istumaan paikalleen. Osallistujia pyydettiin hiljentymään ja katsomaan ilmapallojen liikettä. Ensin Tinkala luki ääneen runon, jota kaikki jaksoivat kuunnella hiljaa. Sitten vasta laitettiin musiikkia ja hallaharso liikkeelle. Taka-alalla työskentelevät kaksi muuta kuntoutujaa juttelivat ensin kovaäänisesti ja pitivät sitten meteliä hakatessaan vasaralla. Meteli selvästi häiritsi muiden osallistujien keskittymistä. Musiikin loputtua muusikot nostivat kädet ylös pitäen yhä kiinni harsosta ja muut seurasivat liikettä. Lopuksi asiakkaiden ja henkilökunnan annettiin istuutua paikoilleen. Edelleen taustalta kuului naputusta ja kolinaa, muuten tunnelma oli rauhallinen.

4.4.2.g *Loppulaulu*

Ann-Christine Tinkala luki ensin loppulaulun sanat, minkä jälkeen Elina Vetoniemi otti poikkihuilun esille ja Tinkala asettui pianon taakse. Vain muusikot lauloivat ja soittivat, ja muut kuuntelivat passiivisina. Laulun loputtua joku kysyi laulun nimeä, jonka Tinkala vahvisti olevan skotlantilainen kansanlaulu *Auld Lang Syne*.

4.4.2.h *Loppupiiri*

Muusikot ohjeistivat osallistujia nousemaan ylös ja asettumaan piiriin ottaen kavereita käsistä kiinni. Tinkala odotti hiljentymistä ja kertoi sen jälkeen, että seuraavaan tuokioon olisi kaksi viikkoa aikaa. Siitä syntyi juttelua, jonka jälkeen muusikot kiittivät tästä kerrasta ja toivottivat mukavaa viikkoa. Lopuksi taputettiin.

Tuokion loputtua yksi kehitysvammainen mieskuntoutuja tuli halaamaan muusikkoja.

4.4.2.i Palautekeskustelu

Palautekeskusteluun osallistui yhteensä 5 työntekijää, 3 Rautalammin työkeskukselta ja 2 Vesannon työkeskukselta. Henkilökunta kertoi kehitysvammaisten kuntoutujien muistelleen viikon aikana viime tuokiota, mutta muille kuntoutujille viime tuokio ei heidän arvionsa mukaan tuntunut merkinneen yhtä paljon eivätkä he lähteneet tähän tuokioon mukaan yhtä innokkaasti kuin kehitysvammaiset. Tinkala tähdensi jokaisella olevan oikeus päättää osallistumisestaan.

Rautalammin työntekijät kertoivat työkeskuksen asiakaskuntaan lukeutuvien eri kuntoutujien toimivan yhdessä sulavasti, eikä heitä erota toisistaan normaalina työpäivänäkään. Henkilökunta totesi asiakkaiden nauttineen, kun toinen musiikkituokio oli jo tuttu kuvio ja tiesivät, mitä odottaa. Uudet musiikkikappaleet toivat sopivaa vaihtelua. Henkilökunnan aktiivisen toiminnan mallin näyttämisen mainittiin tuntuvan tärkeältä. Yksi ohjaajista oli yllätynyt nähdessään erään muun kuntoutujan osallistumisaktiivisuuden ja ilmeen tervehtimistehtävässä.

Muusikot totesivat ohjeiden kuuntelemisen olleen tuokiossa heikkoa, mutta välillä oli ollut ihan hiljaistakin. Suurin osa oli ollut 100-prosenttisen aktiivisia, mutta muutama ei osallistunut toimintaan. Eräs työntekijä painotti vielä yhden huonokuntoisen jääneen istumaan huonojen jalkojensa takia.

Puheenaiheeksi otettiin vielä työkeskusten ryhmien erottuminen asiakkaiden jokapäiväisessä työskentelyssä. Vesannon työntekijöiden mukaan asiakkaat ovat kuin yhtä isoa perhettä, mutta ohjaaja joutuu kuitenkin selvittämään välejä päivittäin. Rautalammin henkilökunnan mukaan eri ryhmiä ei erotella ja kaikki toimivat yhdessä. Erilaisuuden sietokyky on työkeskuksen toimintaan sopeutumisen edellytyksenä, ja jokaiselle tehdään pelisäännöt selviksi ennen työhönottoa.

4.4.3 Kolmas tuokio

Kolmas yhteisömusiikkituokio järjestettiin 30.3.2009. Tuokioon osallistui 24 asiakasta, joista 3/4 oli kehitysvammaisia kuntoutujia ja 1/4 muita kuntoutujia. Lisäksi oli 3 henkilökunnan jäsentä. 2 muuta kuntoutujaa istui piirin ulkopuolella.⁷⁰

⁷⁰ Salonen 2009a. Salonen 2009b. Alaluvun 4.4.3 tiedot ovat em. lähteistä, ellei toisin osoiteta.

4.4.3.a Tervehtiminen

Ensin yhteisömuusikot aloittivat kättelykierroksen, jossa pyrittiin saamaan katsekontakti jokaiseen sekä asiakkaat ja henkilökunta esittelemään itsensä kätellessä. Monen kanssa muusikot jäivät juttelemaan pidemmäksi aikaa.

Yksi kehitysvammainen mieskuntoutuja tuli kysymään minulta lappua, jossa olisi kirjoitettuna kaikki tuokioiden rakenteet ja laulujen sanat. Vastasin hänelle, että he tulisivat saamaan reissuvihon tuokioista pilotin päättymisen jälkeen.

Eräs kehitysvammainen naiskuntoutuja kävi silittämässä kavereidensa päitä ja otti sitten jo tanssiasteleitakin piirin keskellä.

Tunnelma oli rento ja kuului iloista puheensorinaa. Yksi kehitysvammainen kuntoutuja kysyi muusikoilta minusta, että kuka olin, jolloin Tinkala ja Vetoniemi selvittävät minun olevan Anna Salonen ja opiskelijana heidän matkassaan. Toinen kehitysvammainen kuntoutuja huudahti huolestuneena, etten laittaisi videota levitykseen, johon muusikot vielä täsmensivät minun tekävän opinnäytetyötä ja hävittävän videon tutkimuksen teon jälkeen.

4.4.3.b Laulu ja liike

Tinkala käänsi osallistujien ajatukset lauluun ja liikkeeseen kysymällä ”Laitetaanko vauhtivarpaat liikkeelle?”, johon vastattiin iloisesti ”kyllä”. Hän ohjeisti kaikkia nousemaan ylös ja levittämään kädet ylös ja alas. Pian muusikot aloittivat tutun alkulämmittelylaulun *Ylös ja alas*. Huonokuntoisia asiakkaita käytiin avustamassa ja aktivoimassa. Jokainen teki aktiivisesti liikkeitä ohjaajien mukana.

Seuraavaksi pantiin rattaat pyörimään. Yksi kipeäjalkainen kuntoutuja jäi istumaan ja yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja seiso i mutta ei tehnyt liikkeitä. Lopussa muusikot kehottivat taputtamaan itselle omasta osaamisesta ja kaikki taputtivat.

Muusikot innostivat asiakkaita kertomalla laittavansa ”jytämusiikit päälle”. Siinä he vielä vaihtoivat muutaman sanasen keskenään, että tekisivätkö nyt ”patsaita” musiikin lakatessa. Tinkala ohjeisti, että ”kun laitetaan musiikki soimaan, tehdään se tuttu harjoitus eli kun musiikki lakkaa, jäädään paikoilleen patsaiksi” ja näytti kertoessaan

mallia. Välillä hän joutui hiljentämään ohjeiden päälle puhujat. Vetonieni viittasi viime kertaan, jolloin joku oli toivonut rokkia, ja kertoi, että musiikkina käytettäisiin nyt kappaletta *Born to be wild*:in. Kaikki lähtivät liikkumaan, jopa huonokuntoiset. Musiikin lakatessa tehtiin patsaita ja silloin huonokuntoinen naiskuntoutuja kävi istumaan paikalleen. Osa henkilökunnasta liikkui reippaasti, osa kevyemmin. Osallistujat pysyivät hiljaa melko hyvin musiikin loppuessa, paitsi pyörätuolissa oleva kehitysvammainen kuntoutuja. Harjoitus sai aikaan osallistujissa iloisia ilmeitä ja naurua. Lopussa taas taputettiin. Tinkala kysyi vielä, tiesikö joku, kenen esittämä kappale oli, ja kehitysvammainen mieskuntoutuja tunnistikin esittäjän olleen Kirka. Asiakkaita pyydettiin istuutumaan hetkeksi aloilleen, jolloin muusikot alkoivat kaivaa soittimia esiin.

4.4.3.c Soitto ja laulu

Yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja halusi auttaa muusikoita soittimien jakamisessa. Muusikot kysyivät jokaiselta vuorollaan, minkä soittimen he haluavat ensin. Soittimia kokeiltiin ensin, kun ne saatiin käteen. Osallistujat alkoivat juttelemaan. Yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja lähti käymään huoneen ulkopuolella ja tuli kohta takaisin paikalleen tuoden nenäliinan kehitysvammaiselle naiskaverilleen. Sitten Tinkala hiljensi joukkion. Vetonieni huomasi kosketinsoittimen pedaalissa ongelman, jota hän ja Tinkala yrittivät korjata siinä onnistumatta.

Piirin keskellä Tinkala alkoi ohjeistaa sääntöjä, joiden mukaan säkeistön aikana tuli pitää soittimet hiljaisina ja kertosäkeessä sai soittaa. Ensin muisteltiin tutun laulun *Daa daa* sanoja ja sitten lähdettiin laulamaan. Huonokuuloinen kehitysvammainen mieskuntoutuja alkoi soittaa säkeistön alettua, koska ei ollut ilmeisesti kuullut ohjeistusta. Yksi kehitysvammainen kuntoutuja tuli vasta nyt paikalle ja kävi hakemassa soittimen. Ensimmäisen säkeistön jälkeen muisteltiin seuraavan säkeistön sanoja. Yksi kehitysvammainen kuntoutuja tuli piirin keskelle Tinkalan viereen ja soitti myös säkeistön aikana. Kertosäkeistössä soitettiin innokkaasti. Taas muisteltiin sanoja. Yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja pomppi keskelle Tinkalan viereen. Vain noin puolet lauloi säkeistöjen aikana. Vetonieni kehotti lopussa vielä laulamaan ja soittamaan kertosäkeen toiseen kertaan.

Laulun jälkeen Tinkala kehotti osallistujia vaihtamaan soittimia keskenään, ja se onnistui melkein kaikilta ilman ohjaajien apua. Soitinta kokeiltiin taas heti, kun se saatiin käsiin. Vetoniemi siirtyi piirin keskelle ja Tinkala pianon taakse. Vetoniemi hyssytteli ihmisiä ja kertoi seuraavan kappaleen olevan Katri Helenan *Anna mulle tähtitaivas*. Katri Helena herätti joissakin hilpeyttä ja joku vitsaili ”Metri-Helenasta”. Tinkala muistelutti sanoja. Alussa soitettiin koko ajan, jonka jälkeen Tinkala kehotti kaikkia lähtemään laulamaan ja antamaan soitinten levätä. Vetoniemi muistutti laittamaan soittimet valmiiksi kertosäkeessä soittamista varten ja taas säkeistössä pelkästään laulamaan. Tässä laulussa osallistujat lauloivat aikaisempaa aktiivisemmin. Yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja innostui taas tanssimaan piirin keskellä. Kaikki lopettivat soittamisen laulun loppuessa.

Vetoniemi ohjeisti seuraavaksi soolo-tutti -soiton, jossa jokainen saa soittaa soolon omalla soittimella ja tutissa kaikki soittavat. Tinkala täydensi vielä, että soolon aikana muut pysyvät hiljaa ja tutissa hän itse säestäisi pianolla. Harjoitus alkoi yhteissoitolla ja sitten vuorotellen otettiin soolo ja tutti. Yksi kehitysvammainen kuntoutuja ei uskaltanut tai halunnut soittaa omaa sooloaan, ja vuoro siirtyi seuraavalle. Kaksi henkilökuntaan kuulunutta naista teki työtä taka-alalla. Yksi kehitysvammainen ei ensin soittanut sooloa omalla vuorollaan, joten Vetoniemi meni avustamaan häntä. Useimmat hymyilivät soittaessaan sooloja. Yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja ei ensin uskaltanut soittaa kovaa omalla soolovuorollaan. Yksi kehitysvammainen mieskuntoutuja tuli kesken piirin reunalle istumaan, ja Tinkala vei tälle soittimen. Myös yhteisömuusikot soittivat soolon vuoroillaan. Vetoniemi kokosi tilanteen, kun oli soitettu koko kierros ympäri sooloa ja tuttia. Sitten kerättiin soittimet pois ja muusikot kiittivät soitosta. Muutama kuntoutuja toi itse oman soittimensa, ja yksi kehitysvammainen nainen kävi tuomassa omansa ja muidenkin soittimia pois. Samalla hän kävi halaamassa Vetoniemeä.

4.4.3.d Musiikki ja liike

Tinkala herätti osallistujien huomion ”Hyvät ystävät!” -huudahduksella ja jatkoi ohjeistamalla kohta nousemaan ylös. Musiikin alkaessa lähdettäisiin liikuttamaan käsiä ylös ja alas musiikin tahdissa. Tinkala joutui kuitenkin hiljentämään rupattelevat osallistujat ja kertaamaan ohjeet vielä kerran. Vetoniemi neuvoi ajattelemaan kättä pensselinä tai linnun siipenä. Tinkala kehotti kaikkia nousemaan ylös, ja Vetoniemi laitto kansanmusiikkia soimaan. Melkein jokainen teki liikkeitä saatujen ohjeiden

mukaisesti. Vain kaksi kehitysvammaista kuntoutujaa jäi istumaan paikoilleen. Muusikot ja henkilökunta innostivat asiakkaita liikkumaan. Lopuksi Tinkala kiitti ja taputti. Kaikki menivät istumaan paikoilleen ilman kehotusta. Yksi kehitysvammainen mieskuntoutuja tuli kysymään, voitaisiinko seuraavaksi ottaa *Letkajenka*. Yhteisömuusikot juttelivat tässä välissä keskenään seuraavasta musiikkivalinnasta, olisiko se *Säkkijärven polkka*, jota oli toivottu, vai humppaa.

Tinkala pyysi kaikkia nousemaan ylös odottamaan musiikin alkua. Yksi kehitysvammainen kuntoutuja haki jo Tinkalaa etukäteen tanssimaan. Kun humppamusiikki *Oi Odessa* laitettiin soimaan, osallistujista valtaosa lähti liikkeelle. Muutama kehitysvammainen kuntoutuja jäi paikoilleen istumaan tai istuutui uudelleen noustuaan ensin tanssimaan. Suurin osa liikkui yksin. Tinkala kysyi kappaleen loputtua, toivottiinko enemmän rokkia. Osallistujat alkoivat vitsailla tämän seurauksena. Päädyttiin Kirkan *Hetki lyö* -kappaleeseen. Henkilökunta ja Vetoniemi hakivat asiakkaita tanssimaan. Yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja tanssi suoraan videokamerani edessä huomaamattaan. Viisi asiakasta ja yksi miestyöntekijä jäivät istumaan paikoilleen. Suurin osa tanssi ilman paria. Lopussa taas taputettiin. Pyörätuolissa istuva kehitysvammainen nainen huudahteli ilosta.

Panin merkille kellon olevan jo tasan yksi, jolloin aikataulun mukaan tuokion pitäisi jo loppua. Muusikot kuitenkin jatkoivat tuokion loppuun asti välittämättä kellosta.

4.4.3.e Musiikki ja liike sekä elämykset

Vetoniemi haki hallaharson ja ohjeisti osallistujia ”keskittymään kuuntelemaan musiikkia ja liikuttelemaan käsiä, ihan kuin aiemmin, jolloin leikittiin käsien olevan linnun siivet, ja laittamaan suut lukkoon”. Tinkala kehotti osallistujia nousemaan ylös ja seisomaan harsokankaan ympärille. Vetoniemi pyysi kaikkia liikuttamaan harsokangasta rauhallisesti. Tinkala muistutti taas olemaan ihan hiljaa ja katsomaan kankaan liikkeitä. Tinkala laittoi rauhallista pianomusiikkia soimaan, ja Vetoniemi kehotti kuuntelemaan musiikkia. Asiakkaita jouduttiin hyssyttelemään, ja lopulta kaikki pystyivätkin keskittymään noin minuutin ajan. Musiikin loppuessa Vetoniemi pyysi osallistujia laittamaan yhtä aikaa kädet alas ja nostamaan yhtä aikaa kädet ylös ja sanomaan ”Kukkuu!” kankaan alta.

4.4.3.f Loppulaulu

Tinkala pyysi lopulta laskemaan harsokankaan alas ja laulamaan yhdessä loppulaulun piirissä. Alle puolet lauloi, ja sävellajikin oli aika korkea. Laulun jälkeen nostettiin vielä kädet ylös ja harson alta huudettiin ”Heihei!”. Lopuksi kerättiin hallaharso pois.

Tuokion jälkeen yksi kehitysvammainen mies tuli pyytämään muusikoilta ja minulta nimikirjoitukset.

4.4.3.g Palautekeskustelu

Tuokion jälkeen keräännymme ohjaajien ja henkilökunnan kanssa keskustelemaan tuokiosta. Paikalla oli yhteensä 4 työntekijää, 2 molemmista työkeskuksista.

Palautekeskustelussa Vesannon työkeskuksen henkilökunta oli selvästi aktiivisempia antamaan palautetta. Henkilökunta kehui tunnelman parantuneen entuudestaan, kun asiakkaat jo tietävät, mitä tapahtuu, eivätkä enää jännitä niin kovin. Levottomuuden mainittiin olevan merkki vapautumisesta. Vesannon henkilökunta huomasi muusikoiden sanan voiman, mutta myös sen, että jos joku ohjaajista jäi istumaan niin asiakkaatkin jäivät. Työntekijöiden mielestä kertoja oli liian vähän, ja he esittivät toiveen toiminnan jatkumisesta.

Uskaltautuminen soolosoittamiseen oli myös puheenaiheena. Soolon soittamisessa jokainen tuli ilmaisullisesti kuulluksi. Haasteena pidettiin ohjeistuksen ymmärtämistä. Minulle teroitettiin, että minun tulisi ottaa huomioon tutkimusta tehdessä, onko asiakas omasta tahdostaan tekemättä annettua tehtävää vai eikö ole kuullut tai tajunnut ohjetta. Myös oman vuoron odottaminen saattoi työntekijöiden mielestä olla vaikeaa, koska asiakkaat saavat niin harvoin soittaa ja ovat kuitenkin innokkaita. Soittamista myös toivottiin lisää. Muusikot kysyivät vielä muusta musiikkitoiminnasta työkeskuksissa. Todettiin, että vain Vesannolla oli kerran viikossa kansalaisopiston musiikkitunti ja joka aamu aamunavaus, johon jokainen sai vuorollaan valita musiikin.

4.4.4 Neljäs tuokio

Neljäs eli viimeinen yhteisömuusikkotuokio järjestettiin 6.4.2009. Tuokioon osallistui 22 asiakasta, 4/5 oli kehitysvammaisia asiakkaita ja 1/5 muita kuntoutujia. Lisäksi mukana tuokiossa oli 8 henkilökunnan jäsentä. Minna Jaakkola tuli päättämään pilotin ja Sarka-hankkeen toimintaa tallentanut kuvaaja ottamaan kuvia ja videokuvaa tuokiosta

Sarkan arkistoon. Paikalla oli myös paikallislehden toimittaja. Jaakkola kertoi ennen tuokion alkamista kaikille, miksi vierailijat olivat tulleet paikalle, ja puheen lopuksi läsnäolijat taputtivat.⁷¹

4.4.4.a Tervehtiminen

Tuokio alkoi kättelykierroksella, jossa muusikot kiersivät tervehtimässä jokaista ja ottivat katsekontaktin jokaiseen asiakkaaseen. Tinkala ja Vetoniemi jäivät kuuntelemaan ja juttelemaan, jos asiakas halusi puhua jostain tai kertoa jotain. Tervehtimisen lomassa esiintyi huumoria ja vitsailua. Yhteisömuusikot kävivät vielä tervehtimässä tuokioon osallistumattomia kuntoutujia.

Yhteisömuusikot tekivät tämän jälkeen vielä alkujärjestelyjä, ja Tinkala tarkisti myös kosketinsoittimen toimivuutta. Eräs naiskuntoutuja käveli ulos huoneesta, ja yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja kävi silittämässä ystäväänsä.

4.4.4.b Laulu ja liike

Muusikot kehottivat osallistujia nousemaan ylös ja ottamaan tilaa niin, että he voisivat levittää käsiään. Alkulämmittelylaulun *Ylös ja alas* aikana jokainen teki liikkeitä reippaasti mahdollisuuksiensa mukaan ja huonokuntoisia kehitysvammaisia avustettiin tekemisessä. Laulun jälkeen jokainen kiitti itseään taputtamalla käsiään yhteen. Seuraavana laitettiin *Asikkalan puiset rattaat* pyörimään ja muusikot ohjeistivat osallistujia tekemään ensin isoja ja sitten nopeita ympyröitä käsillään. Yksi kehitysvammainen tyttö ei liikkunut tai laulanut, seiso i vain muiden tehdessä. Lopuksi kaikkia pyydettiin istumaan omille paikoille.

Alkulämmittelyn aikana eräs henkilökunnan jäsen kuvasi kameralla toimintaa.

Vetoniemi kertoi, että seuraavaksi laitettaisiin musiikkia soimaan ja silloin kaikkien tulisi lähteä liikkumaan. Musiikin loppuessa tehtäisiin patsas ja oltaisiin hiljaa paikoillaan. Selittäessään hän näytti kehollaan mallia. Musiikiksi laitettiin Elviksen *Hound Dog*. Kaikki tanssivat innokkaasti musiikin mukana. Musiikki selvästikin innosti liikkumaan. Vasta neljännellä pysäytyksellä asiakkaat muistivat olla hiljaa. Varsinkin

---

⁷¹ Salonen 2009a, Salonen 2009b. Alaluvun 4.3.4 tiedot ovat em. lähteistä, ellei toisin osoiteta.

pyörätuolissa istuva kehitysvammainen kuntoutuja huudahteli usein innostuksesta. Tinkala kehotti lopuksi kaikkia istuutumaan omille paikoilleen.

4.4.4.c Soitto ja laulu

Yhteisömuusikot ottivat esiin soittimia yksi kerrallaan, antoivat ääninäytteen ja kysyivät, muistiko joku soittimen nimen. Sitten jokaiselle jaettiin soittimet. Yksi kehitysvammainen mies tuli paikalle, ja hänelle etsittiin paikka ja soitin. Ensimmäisenä lauluna otettiin *Hummani hei*, ja muusikot muisteluttivat ensimmäisen säkeistön sanat. Tinkala kertoi, että lähdettäisiin kertosäkeestä liikkeelle ja kertosäkeessä tulisi soittaa ja laulaa. Säkeistöissä sitten vain laulettaisiin. Ensimmäisessä säkeistössä Tinkala kuitenkin itse unohti, ettei soiteta säkeistön aikana, ja näytti väärää mallia. Ennen toista säkeistöä muisteltiin taas sanoja, ja muusikot muistuttivat osallistujia pitämään soittimet säkeistön aikana hiljaa ja laulamaan. Eräs kehitysvammainen nainen tuli piirin keskelle tanssimaan. Kaikki soittivat innokkaasti, ja yli puolet lauloikin. Laulun jälkeen Tinkala ohjeisti laittamaan soittimet vaihtoon vieruskaverin kanssa. Muusikot ja henkilökunta auttoivat vaihdossa.

Seuraavaksi soitettiin ja laulettiin tuttu laulu *Daa daa*. Ensin Tinkala kuitenkin muistelutti sanoja. Vetoniemi muistutti, että soittimet soivat 'daa daa' -kohdassa, jolloin yksi kehitysvammainen naiskuntoutuja huomioi heidän tehneen niin viimeksikin. Eräs kehitysvammainen nainen muistutti vieruskaveriaan säännöstä, ettei soitettaisi säkeistön aikana, koskettamalla tätä käsivarteen. Laulun loputtua muusikot kiittivät orkesteria.

Vetoniemi viittasi viime kertaan, jolloin soitettiin sooloja. Tinkala muistutti, ettei tulisi ottaa paineita siitä, vaan ”vähän kilautetaan omaa soitinta ja muut kuuntelevat”. Yksi kehitysvammainen nainen kävi silittämässä kaveriaan. Ensin soitettiin alkusoitto, jonka aikana kaikki soittivat, ja sitten jokainen sai soittaa haluamansa mittaisen soolon. Alkuvaiheessa muutama jatkoi soittoa toisten soolojen päälle. Yksi kehitysvammainen mies ei halunnut soittaa sooloa ollenkaan. Lopuksi vielä soitettiin yhdessä, jonka jälkeen Vetoniemi kiitti kaikkia, kun olivat jaksaneet kuunnella toisten soiton aikana, vaikka paikalla oli iso joukko ihmisiä. Soittimet kerättiin pois, ja muutama kuntoutuja auttoi keräämisessä.

4.4.4.d Musiikki ja liike

Yllättäen yksi kehitysvammainen mieskuntoutuja toivoi laulettavaksi *Suutarin emännän kehtolaulua*, ja muusikot tutkivat nuottejaan, löytyisikö sitä sieltä. Nuottia ei kuitenkaan löytynyt, joten he päätyivät muisteluttamaan asiakkailla laulun sanoja aina säkeistöjen välissä. Kappaletta toivonut mies innostui tanssimaan piirin keskelle muiden istuessa paikoillaan, ja kehitysvammainen nainen lähti hänen seurakseen. Laulun jälkeen osallistujat nauroivat ja juttelivat iloisesti.

Tinkala ohjeisti kaikkia lähtemään tanssimaan, viittasi yhteen musiikkitoiveeseen edelliseltä kerralta ja kertoi laittavansa Souvareiden kappaleen *Hetkeä etsin, elämän löysin* soimaan. Hän sanoi vielä tyylin olevan vapaan ja että oli lupa tanssia yhtä hyvin yksin kuin parin kanssa. Melkein kaikki lähtivät tanssimaan; vain yksi mieskuntoutuja jäi istumaan paikalleen, mutta hänkin lähti tanssimaan, kun häntä haettiin. Tanssin aikana yksi mieskuntoutuja istuutui ja hänen perässään pian toinenkin. Levyn ääni hävisi kesken tanssin, jolloin porukka rävähti nauramaan ja vitsailemaan. Vetoniemi yritti korjata ääntä ja laittoi lopulta levyn pois päältä.

Vetoniemi viittasi viime kertaan, jolloin oli toivottu rokkia, ja sanoi laittavansa soimaan Hurriganesin kappaleen *Get on*. Kaikki innostuivat. He tanssivat ilmeikkäästi ja iloisesti huudahdellen, vain edellisessä kappaleessa kesken kaiken istuutuneet miehet jäivät paikoilleen. Vetoniemi haki toisen heistä tanssimaan. Istumaan jäänyt mieskuntoutuja kommunikoi kuitenkin liikkuvien kanssa. Kappaleen lopussa taputettiin ja istuuduttiin paikoilleen.

Tinkala kertoi, että vielä tulisi yksi tanssi ja tehtäisiin piiri. Vetoniemi lisäsi, että kaikkien tulisi ottaa toistensa käsistä kiinni. Musiikiksi laitettiin *Säkkijärven polkka*. Muusikot ohjeistivat vuorotellen kansantanssinomaisia liikkeitä: hytkymistä, piirin keskelle ja ulospäin menoa ja piirissä ympäri liikkumista. Tämäkin tanssi näytti olevan mieluisa, vaikkakin välillä ohjeet menivät ohi asiakkaiden ymmärryksen. Myös pyörätuolissa istuva nainen otettiin mukaan piiritanssiin. Musiikin loputtua muusikot kiittivät ja taputtivat ja asiakkaat heidän mukanaan. Tinkala neuvoi ottamaan omat paikat hetkeksi aikaa. Asiakkaat juttelivat ja ääntelivät iloisesti.

4.4.4.e *Fiiliskierros*

Vetoniemi kertoi, että musiikkituokio oli viimeinen ja että seuraavaksi otettaisiin fiiliskierros. Kapula kiertäisi kädestä käteen ja jokainen saisi kertoa, miltä on tuntunut olla mukana, ja toiset kuuntelisivat. Kaikki kertoivat mielipiteensä ja mistä olivat pitäneet. Melkein jokainen ilmaisi pitäneensä musiikkituokioista ja musiikista muutenkin. Muutama käytti sanaa ”mielenkiintoinen” olostaan tuokioissa. Yksi kehitysvammainen mies puhui vuorollaan aika pitkään musiikkituokioiden projektimuotoisuudesta ja rahan puutteesta. Pari asiakasta toivoi lisää tuokioita. Yksi kehitysvammainen naisiasiakas kehui omaa musiikkimakuaan ja rytmitajuaan. Noin viiden puheesta ei saanut selvää tai he puhuivat niin hiljaa, ettei asia kuulunut. Myös yhteisömuusikot kiittivät tuokioista ja toivottivat hyvää jatkoa kaikille. Eräs huonokuntainen kehitysvammainen naisiasiakas kävi itkien ojentamassa kortin muusikoille ja halaamassa heitä. Neljä muutakin asiakasta kävi halaamassa Vetoniemeä ja Tinkalaa.

4.4.4.f *Musiikki ja liike sekä elämykset*

Yhteisömuusikot ohjeistivat kaikkia vielä käymään loppupiiriin ja kertoivat ottavansa hallaharson ja laittavansa musiikkia. Muutama pyysi ilmapalloja harson päälle, mutta muusikot eivät halunneet ottaa niitä. Piiriin asettumisen jälkeen kuului auki olevasta takaovesta, kun auto tuli pihaan ja puolet päistä kääntyi katsomaan. Musiikin lähtiessä soimaan osallistujat rauhoittuivat ja keskittyivät seuraamaan harson liikettä. Musiikin päättyessä Vetoniemi vielä ohjeisti nostamaan kädet ihan ylös ja kurkistamaan ja sanomaan ”kukkuu!”.

4.4.4.g *Loppulaulu*

Muusikot päättivät, että laulettaisiin vielä yhdessä loppulaulu. Alle puolet lauloi. Lopussa harso kerättiin ja muutama kuntoutuja auttoi keräämisessä.

4.4.4.h *Palautekeskustelu*

Palautekeskusteluun viimeisen tuokion jälkeen osallistui muusikoiden lisäksi Minna Jaakkola ja 6 työntekijää, joista 5 oli Rautalammin työkeskuksesta ja 1 Vesannon työkeskuksesta. Henkilökunta kertoi pilotin loppumisesta johtuvasta haikkeudesta, jonka näki ja kuuli asiakkaista. Vesannon työntekijä kertoi yhdestä asiakkaastaan, joka aina mielellään lähti mukaan tuokioihin, vaikka kunto ei riittänytään liikkumiseen.

Rautalammin yhden muun kuntoutuksen kerrottiin lähteneen pois tuokiosta, koska oli ujustellut kameraa, ja harmitelleen tätä jälkikäteen. Henkilöstö kiitteli muusikoiden heittäytymistä ja luonnollista olemusta, mikä vaikutti osaltaan asiakkaiden asenteisiin. Myös Sarkan viestintäpäällikkö Minna Jaakkola kehui Tinkalan ja Vetoniemen ennakkoluulottomuutta. Jaakkola sääli kuitenkin kulttuuritoiminnan jaksoluonteisuutta ja sitä, ettei tarjontaa ole pysyvästi eri yhteisöissä.

Esitin henkilökunnalle muutaman kysymyksen. Ensin kysyin, olivatko he huomanneet jakson aikana muutosta asiakkaissaan. Yhden mieskuntoutuksen kerrottiin käyttäytyneen positiivisesti eri tavalla kuin yleensä; hän oli ollut aktiivinen, avautunut ja kommunikoinut enemmän muiden kanssa. Tiedustelin myös, olivatko työntekijät päässeet itse irti rutiineista tai omista juurtuneista tavoistaan. Henkilökunta vastasi yleisesti olevansa jo niin ennakkoluulottomia, ettei muutosta ollut tapahtunut.

4.4.5 Yleisiä havaintoja osallistujista ja tunnelmista

Käytän tässä alaluvussa havaintoja, joita olen toiminnan aikana tallentanut taulukoihin, sekä niistä tekemiäni päätelmiä. Havainnoin asiakkaita ryhminä ja jaottelin havainnoitavat seikat asiakkaiden toiminnan ja osallistumisen yleiskuvan piirteisiin, vuorovaikutuksellisiin asioihin ja yleistunnelmassa ilmeneviin seikkoihin. Havainnoinnin helpottamiseksi jaoin yksittäiset kokoontumiskerrat kolmeen osaan, ensimmäisen tuokion jaoin ajan perusteella – sisältö ei ollut etukäteen tiedossani – ja kolme seuraavaa tuokiota tiedossa olevan ohjelmajärjestyksen mukaan.⁷²

Asiakkaiden toiminnan yleiskuvasta havainnoin puheliaisuutta, liike-, laulu-, tanssi- ja soittamisaktiivisuutta. Toimintaan sisältyi aina jossakin määrin asiakkaiden ja heidän ohjaajiensa sekä molempien ryhmien jäsenten keskinäistä keskustelua. Ensimmäisen tuokion alussa oli yleinen puheensorina, joka johtui mitä ilmeisimmin ensimmäisestä kokoontumisesta ja uudesta tilanteesta johtuvasta jännittämisestä. Kehitysvammaiset kuntoutujat ja henkilökunta keskustelivat keskenään eniten ensimmäisen tuokion aikana. Toisen tuokion aikana puheensorina oli selvästi vähäisempää. Kolmannen tuokion alussa puhuttiin paljon, mutta juttelu väheni tuokion loppua kohden. Myös neljännen tuokion alussa ja lopussa oli paljon puhetta ja suurin osa osallistujista hiljeni vain soittamisen ajaksi.

---

⁷² Salonen 2009b. Ks. Liite 1.

Jokaisessa tuokiossa oltiin aktiivisia tai kohtalaisen aktiivisia liikkumaan ja tanssimaan, etenkin kehitysvammaiset olivat aina vähintäänkin kohtalaisen aktiivisia. Vain henkilökunta ja muut kuntoutujat jättäytyivät joissakin tuokioissa liikunnan suhteen melko passiivisiksi.

Ensimmäisessä tuokiossa laulettiin erittäin paljon, vaikkakin ryhmään ”muut kuntoutujat” kuuluneet lauloivat muita vähemmän. Kehitysvammaiset kuntoutujat olivat aina tarmokkaita laulajia, muut kuntoutujat vähemmän aktiivisia ja työntekijöiden lauluaktiivisuus vaihteli laidasta laitaan. Alusta alkaen soittaminen oli kaikille mieluista ja vain kolmannessa tuokiossa muut kuntoutujat ja henkilökunta soittivat vähemmän innokkaasti.

Taulukoin osallistujien vuorovaikutuksen piirteitä puheen, spontaanin ja toiminnan osana tapahtuvan kosketuksen, katseen toisiin kohdistamisen, kuuntelemisen (lähinnä ohjeiden) ja avustuksen osalta. Kuten edellä jo totesin, asiakkaat ja henkilökunta juttelivat paljon keskenään, mutta kolmannen ja neljännen tuokion soitto-osioissa keskustelua ei juuri ollut. Erityisesti kolmannella kerralla soitettaessa muut kuntoutujat ja henkilökunta puhuivat vain vähän. Syynä oli kenties keskittyminen soittamiseen tai halu kuulla, mitä kukin soittaja sai soittimestaan aikaan. Yleisesti kehitysvammaiset kuntoutujat olivat aktiivisimpia juttelemaan ja he myös koskettivat toisiaan rohkeimmin sekä toiminnan osana että spontaanisti. Tuokioissa ohjeita ja toisiaan kuuntelivat parhaiten työntekijät ja huonoiten kehitysvammaiset kuntoutujat. Henkilökunta avusti kuntoutujia yleensä hyvin, paitsi toisen tuokion alkuosiossa vain kohtalaisesti. Muut kuntoutujat avustivat huonokuntoisia kehitysvammaisia asiakkaita oma-aloitteisesti kolmannen tuokion lämmittelyosiossa. Tämä havainto lämmitti mieltäni kovasti.

Kokoontumisten yleistunnelman havainnoin olleen joka kerralla positiivinen ja osallistujista varsinkin kehitysvammaisten kuntoutujien ilmeet kertoivat heidän nauttivan tuokioista. Muut kuntoutujat olivat vähäilmaisempia joka tuokiossa. Taulukkoon etukäteen yksilöimistäni piirteistä vaikein, jopa mahdottomaksi osoittautunut havainnoitava oli rutiineista irrottautuminen, koska en tuntenut ennalta asiakkaita enkä myöskään henkilökuntaa. Viimeisessä tuokiossa ilmeni kuitenkin vauhdikasta tanssia rokin tahtiin, joten rutiinit olivat toiminnasta epäilemättä tuolloin kaukana.

4.4.6 Palautekeskustelu ja loppukysely

Minna Jaakkola oli jakanut Rautalammin ja Vesannon työkeskuksen työntekijöille palautekyselylomakkeen, johon jokaista työntekijää oli pyydetty vastaamaan. Projektin palautekeskustelu järjestettiin 14.5.2009 ja tilaisuudessa käytiin läpi loppukyselyssä kertyneet vastaukset. Paikalla olivat yhteisömuusikot, Minna Jaakkola, yksi työntekijä molemmista työkeskuksista sekä tämän tutkielman tekijä.⁷³

Minna Jaakkolan mukaan tässä yhteisömuusikkokokeilussa oli tutkittu myös henkilökunnan ryhmäytymistä. Musiikkituokioiden järjestämisessä lähtöasetelma oli ollut sama kuin palvelutalokokeiluissa, eikä työkeskukselle ollut siten voitu tarjota pidempää yhteisömuusikkokokeilujaksoa. Vesannon työkeskuksen työntekijä kertoi, ettei hän tiennyt, että myös henkilökuntaa yritettiin ryhmäyttää eikä siksi osannut suhtautua tuokioihin [tarkoittanee: tästä lähtökohdasta]. Jaksokin oli ollut hänen mielestään liian lyhyt ryhmäytymiseen. Keskustelussa tuli ilmi, ettei Rautalammin työkeskuksen työntekijä ollut tuonut esille Vesannon työntekijöille, että tarkoitus oli tutkia myös henkilökunnan tutustumista ja ryhmäytymistä. Yhteisesti kuitenkin todettiin, että ”naamat olivat tulleet tutuiksi” ja että tutustumista olisi helpompi jatkaa tämän jälkeen.⁷⁴

Keskustelussa Jaakkola valotti palautekyselyn vastausten koontia ja vertasi sitä kahden aikaisemman yhteisömuusikkokokeilun palautekyselyiden koontiin. Esikyselystä oli selvinnyt, että kulttuuri olisi tervetullutta osaksi työkeskuksen työtoimintaa. Työkeskuksissa sitä oli jo käytetty aiemmin osana työtä, kun taas palvelukeskusten henkilökunnasta osa oli asennoitunut asiaan toisin. Loppukyselyn mukaan työkeskusten henkilökunta piti osallistumista yhteisömuusikkotuokioihin itsestään selvänä, kun taas aikaisemmissa kokeiluissa oli koettu, että pitäisi tehdä niitä oikeita töitä tämän sijasta.⁷⁵

Loppukyselyyn vastanneet olivat saaneet yhteisömuusikkokokeiluissa vain positiivisia kokemuksia. Yhteisöllisyyden tunne ja yhdessä tekeminen oli koettu hyväksi tunnelman luomisen ja säilyttämisen kannalta. Vaikutus asiakkaisiin nähtiin hyvin positiivisena, tuokiot rohkaisivat ja innostivat heitä ja toivat esiin uusia puolia muuten

---

⁷³ Salonen 2009c.

⁷⁴ Salonen 2009c.

⁷⁵ Eml. Jaakkola 2009b.

syryäänvetäytyivistä ja hiljaisista asiakkaista. Sisältö oli vastannut kyselyyn vastanneiden mukaan hyvin tarkoitusta.⁷⁶

Kyselyyn vastanneet katsoivat oppineensa luottamaan muihin ja itseensä. Sisällössä oli pidetty musiikin, laulun, tanssin ja liikkeen yhdistelmästä. Tila oli koettu negatiivisena asiana. Kaikkien työntekijöiden mukaan kertoja oli liian vähän. Myös aika pilotin päättymisestä kyselyn täyttöön oli ollut liian lyhyt työkeskuksen musiikkitoiminnan jatkumisen raportoimiseksi. Muitakin kulttuurimuotoja haluttaisiin kokeilla. Henkilökunnalla ei ollut alkuvaiheessa ollut erityisiä odotuksia, ja kyselyyn vastanneiden mukaan tuokioihin oli lähdetty avoimin mielin. Ainoa sisällöllinen ehdotus oli koskenut tuokioiden eri teemoja.⁷⁷

Vetoniemi kertoi tunnelmiaan yhteisömuusikkokokeilusta. Hänen mielestään oli ollut hyvä käydä starttikäynnillä etukäteen maaliskuun alussa sekä nähdä tila ja osallistujat. Henkilökunta oli heti alusta alkaen hyvin avulias esimerkiksi hankkimaan lisää soittimia. Tila oli asettanut omat haasteensa, mutta tämä saatiin tietää etukäteen. Vetoniemi piti hyvänä sitä, että kaikki keskittyivät toimintaan ja kukaan ei lähtenyt tekemään omia töitään kesken tuokioiden. Alussa Vetoniemi oli kokenut haasteeksi ryhmän suuren koon sekä asiakas- ja henkilökunnan mukaan tulemisen kahdelta eri paikkakunnalta ja erilaisista lähtökohdista. Muusikoita oli alussa mietityttänyt, miten ryhmäytyminen sujuisi ja miten kaikille voitaisiin järjestää mieluista tekemistä. Kuitenkin Vetoniemi oli yllättynyt, miten hyvin kaikki olivat lähteneet mukaan yhteiseen tekemiseen. Hän koki, että sekä henkilökunta että ryhmäläiset olivat ottaneet heidät vetäjät hyvin vastaan. Jo ensimmäisellä kerralla muusikot pystyivät osoittamaan yhteisen työpanoksensa ja sen, ettei osallistumista tarvitsisi pelätä. Näin he voittivat osallistujien luottamuksen. Muusikot tiesivät kokeilun lyhytkestoisuudesta, ja Vetoniemen mukaan siksi olikin hyvä, että he saivat voitettua osallistujien luottamuksen heti alusta alkaen. Myös sen takia tuokioiden rakenne pidettiin samanlaisena koko pilotin ajan.⁷⁸

---

⁷⁶ Salonen 2009c. Jaakkola 2009b.

⁷⁷ Salonen 2009c. Jaakkola 2009b.

⁷⁸ Salonen 2009c.

Vetoniemelle oli jäänyt kuva, että soittaminen ja tanssiminen olivat olleet erityisesti osallistujien mieleen. Moni asiakas harrasti musiikkia, ja heidän kappaletoiveitaan oli pyritty toteuttamaan. Yhden tai kahden tuokion jälkeen muusikot olivat kokeneet, että voisivat asettaa osallistujille tavoitteiksi ryhmässä oman vuoron odottamisen, keskittymisen ja ohjeiden kuuntelemisen hiljaa. Ohjeiden antamisen Vetoniemi ilmaisikin olleen haasteellista ja usein ohjeita olisi pitänyt mennä tarkentamaan. He eivät kuitenkaan olleet nähneet sitä ongelmana, koska harjoitteet olivat olleet sellaisia, että kaikki pystyivät osallistumaan omalla tavallaan tekemään ja nauttimaan tekemisestä.⁷⁹

Kun samoja asioita oli tehty useammalla kerralla, niin rakenne oli tullut ryhmäläisille tutuksi. Vetoniemi harmitteli myös osaltaan kokoontumiskertojen vähäistä määrää, koska ryhmäytymisessä oli päästy hyvin alkuun. Kaikki olivat kokeneet ryhmässä olonsa hyväksi, ja se oli neljän kerran kohtaamisille hyvä saavutus. Vetoniemen mukaan yhteisömuusikot kokivat saaneensa luotua mukavan tunnelman sekä onnistumisen elämyksiä soittamisen, liikkumisen, tanssimisen ja laulamisen kautta. Hänen mielestään olisi vaatinut pidemmän jakson päästä syvällisempiin tavoitteisiin ja saada aikaan varsinaista muutosta osallistujien toiminnassa. Minna Jaakkolan mukaan tärkeä saavutettu päämäärä näin lyhyelle ajalle oli ollut musiikin tuottama ilo, ryhmässä tekeminen ja itseilmaisuus. Vetoniemi kehui vielä henkilökunnan positiivista asennetta ja kannustusta; heidän osallistumisensa oli ollut tärkeä esimerkki kuntoutujille.⁸⁰

Tinkalalla oli ollut ennen pilottia samat ajatukset kuin Vetoniemellä, että lähtökohtaisesti edellytykset ei olleet kovin hyvät. Starttikerrasta lähtien hän oli kuitenkin luottanut pilotin onnistumiseen, koska kohderyhmä oli ollut niin innostunut. Muusikot eivät olleet koko prosessin aikana oppineet varsinaisesti tietämään, kuka kuului mihinkin ryhmään ja kummasta työkeskuksesta kukin oli tullut, koska kaikki toimivat hyvin lähekkäin toisiaan. Tinkala yllättyi soittimien saamasta suosiosta ja kertoi heidän harkinneen kauan soolo-tutti-soittoa ryhmän suuren koon vuoksi. Kuitenkin muusikot olivat kokeneet sen hyväksi ideaksi, jotta hiljaisimmatkin pääsivät

---

⁷⁹ Eml.

⁸⁰ Salonen 2009c.

esille. Tinkalaa olisi kiinnostanut nähdä, kuinka ryhmän dynamiikka muuttuisi ajan saatossa ja olisivatko kovaäänisemmät antaneet tilaa hiljaisemmille.⁸¹

Tinkalasta tuntui haikealta jättää tämä ryhmä, joka oli ollut suurin ja ehkä haasteellisinkin liikkuva ryhmä, jota he olivat yhdessä ohjanneet. Tinkalan mielestä ryhmäytymisprosessissa tapahtui paljon hyviä asioita ja ryhmällä olisi paljon potentiaalia kehittyä vielä edelleen. Ryhmäytyminen oli vasta aluillaan ja ehkä 8 tai 12 kertaa olisi luonut ”henkisen tsemppiporukan”. Tuokiot olivat muusikoiden mielestä toimineet paremmin kuin mitä he olivat uskaltaneet toivoa. Tinkala kannusti henkilökuntaa miettimään, miten nämä voisivat saada lisää erilaisia työpäiviä ja mitä sen kautta voitaisiin saavuttaa. Hänen mielestään voitaisiin lähteä liikkeelle pienestä muutoksesta, tätä olisivat esimerkiksi soittimien soittaminen radiomusiikin kanssa tai tanssiminen kesken työpäivän.⁸²

Henkilökunta oli arvostanut muusikoiden työpanosta ja sitä, miten nämä olivat huomioineet ja antaneet aikaa jokaiselle kuntoutujalle. Soittimia jakamassa olleelle kehitysvammaiselle kuntoutujalle toisten auttaminen ei ollut mikään tavanomainen asia. Asiakkaille on tärkeää, kun joku eri henkilö, vaikka täysin uusi ihminen, tulee tekemään ja kannustamaan asiakkaiden työskentelyä kuin että henkilökunta itse vetäisi samaa toimintaa. Henkilökunnan mukaan asiakkaiden elämässä pyörii kuitenkin vain pieni määrä ihmisiä. Kehitysvammaiset ovat lähtökohtaisesti itsekeskeisiä [ei negatiivisessa mielessä tietoisesti vaan hahmotuksesta johtuen], mutta näissä tuokioissa he pystyivät keskittymään ja antamaan tilaa toisille.⁸³

Minna Jaakkola kertoi asenteen työkeskuksessa olleen erilainen kuin hoitolaitoksissa jo musiikkitoiminnan alkaessa ja että erilaisia toimintatapoja pidettiin työkeskuksessa osana työtä. Hoitotyö nähdään usein lääketieteellisenä ja prosessinomaisina, ei-lääketieteellisiä keinoja ei osata nähdä osana arkea. Jaakkola uteli muusikoiden mielipidettä työkeskusasiakkaiden erilaisuudesta aikaisempiin kohderyhmiin nähden. Tinkalan mukaan heidät oli kaikkialla otettu asiakkaiden puolesta hyvin vastaan. Kuitenkin ihmiset ilmaisivat itseään enemmän työkeskuksessa. Tinkalan mielestä työkeskukseen

---

⁸¹ Eml.

⁸² Salonen 2009c.

⁸³ Eml.

oli helppo tulla, koska asiakkaat olivat valmiina piirissä odottamassa. Muusikon työhön kuitenkin kuuluu roudaaminen, ja palvelutaloissa asukkaat tuli ensin hakea huoneistaan tuokioon. Työkeskuksen henkilöstön aktiivinen mukaan lähteminen oli vaikuttanut myös asiakkaiden aktiivisuuteen.⁸⁴

Henkilökunta arveli ison ryhmän olleen hyödyksi siinä, että kukaan ei joutunut silmätikuksi ja jokainen pääsi massan mukana tekemään. Jopa mielenterveyskuntoutujat olivat olleet innolla mukana tervehtimisissä. Vaikka tila oli hankala ja siinä joutui olemaan sumpussa, se saattoi vaikuttaa suotuisasti asiakkaiden aktiivisuuteen. Jaakkola tiedusteli, oliko erilähtöisten asiakkaiden välillä ollut arjessa kuppikuntia. Rautalammin työkeskuksen henkilökunnan mukaan yhteisössä on ollut yllättävän vähän kehitysvammaisten halveksuntaa ja erilaisuuden hyväksyminen on ollut uskomatonta. Rautalammin työntekijät kertoivat tekevänsä uudelle asiakkaalle aina jo alussa selväksi, että heillä toimii erilaisia ihmisiä ja kaikki pitää hyväksyä keskenään tasavertaisina. Tinkala totesi ”meidän kaikkien olevan jollakin tavalla vinossa” ja kaikilla olevan omia rajoitteita, mutta kuitenkin jokaisella on jotain, mistä hän voi antaa toisille. Tinkalan mielestä heidän työssään olikin tärkeintä sen hyvän vahvistaminen jokaisessa ja onnistumisen kokemusten ruokkiminen.⁸⁵

4.5 Yhteenveto kokoontumisten sisällöistä ja havainnoista

Tuokioiden rakenne oli kerrasta toiseen sama: tervehtiminen, alkulämmittelyt, soitto ja laulu, musiikki ja liike, fiiliskierros, elämykset, loppulaulu ja loppupiiri. Rakenteen pysyvyys loi asiakkaille todennäköisesti jo toisesta kerrasta alkaen tuttuuden tunteen, joka tuki heidän osallistumistaan toimintaan. Tuokioihin sisältyi erilaisia musiikkityylejä ja toiminta oli monipuolisuudessaan innostavaa.

Henkilökohtainen tervehtiminen oli kaikki huomioiva ja luonteva aloitus jokaiselle tuokiolle. Kätellessään läsnäolijat yhteisömuusikot pyrkivät myös saamaan hyvän katsekontaktin jokaiseen. Tämä loi epäilemättä yksittäiselle osallistujalle tunteen, että

---

⁸⁴ Eml.

⁸⁵ Salonen 2009c.

hän on tärkeä. Muusikot kävivät kättelemässä myös tuokion ulkopuolelle jättäytyneitä kuntoutujia toivottaen heidät näin tervetulleiksi tuokioon.

Varsinainen ohjelma aloitettiin ensimmäisestä kerrasta lähtien helpolla alkulämmittelylaululla *Ylös ja alas*, joka opittiin nopeasti ja sisälsi kehon lämmittelyyn sopivaa liikettä.

Laulu ja liike -osiossa muusikot pyrkivät saamaan asiakkaita lähtemään liikkeelle. Monelle oli varmasti tuttu *Asikkalan puiset rattaat* -laulu, ja siihen sovitettut liikkeet olivat riittävän yksinkertaisia jokaisen tehtäväksi. Pysähtymistä musiikin tauoilla harjoiteltiin paljon, ja joinakin kertoina liikkujien tuli jäädä patsaiksi tai joinakin kertoina tervehtiä kaveria. Tauot ovat tärkeä osa musiikkia, ja hiljaa oleminen puolestaan tärkeä osa kuuntelemista. Myös ryhmän hallinnan vuoksi asiakkaat tulee saada pysähtymään ja kuuntelemaan. Liikkeen ollessa vapaata tanssimista tai kävelyä jokainen sai liikkua omalla tyylillään ja osallistua ryhmän toimintaan omalla tavallaan ja omana itsenään.

Soitto ja laulu -osiossa käytettiin soittimia, joita jaettaessa toteutettiin asiakkaiden soitintoiveita. Mielestäni oli tärkeää, että jokainen sai oman soittimen mutta soittaminen tapahtui kuitenkin tietyissä raameissa. Muusikot ohjeistivat soittamaan kertosäkeiden aikana ja pelkästään laulamaan säkeistöissä. Tämä ei aina toteutunut joko viestinnän tai ohjeiden vastaanottamisen ongelmista johtuen. Kahdella viimeisellä kerralla kokeiltiin soolo-tutti-soittoa. Ensi hämmennyksen jälkeen kokeilu toimi yllättävän hyvin, vaikka soittajajoukko oli suuri.

Vetoniemi ja Tinkala olivat valinneet soitto-ohjelmistoksi tuttuja suomalaisia iskelmiä, ja niiden sanat muisteltiin aina ennen säkeistön alkua. Joku pyysi laulujen sanoja, jotta olisi ollut helpompi laulaa, mutta toisaalta paperien pitäminen käsissä olisi haitannut muuten keskittymistä ja soittamista. Monet laulut kuitenkin olivat jo tuttuja entuudestaan, ettei nuotteja tai sanoja tarvittu.

Musiikki ja liike -osiossa tanssittiin eri musiikkityylejä yksin tai pareittain ja tyylinkin sai valita itse. Tanssiminen toimi hyvin tällä porukalla ja koin, että kaikki nauttivat siitä. Musiikkitoiveitakin toteutettiin.

Fiiliskierroksella jokainen sai kertoa tuokiosta kertyneitä kokemuksiaan ja esittää laulutoiveita seuraaville kerroille. Ensimmäisellä kerralla jokainen sai vuorollaan kertoa tuntemuksiaan. Toisella kerralla fiiliskierros suoritettiin ”peukut ylös tai alas” -taktiikalla, varmaankin ajan säästämiseksi. Kolmannessa tuokiossa fiiliskierrosta ei pidetty ollenkaan, otaksuttavasti ajan loppumisen takia. Viimeisellä kerralla toteutettiin fiiliskierros pidemmän kaavan kautta eli kapula kiersi ja jokainen sai vuorollaan kertoa fiiliksiään.

Musiikki ja liike sekä elämykset -osiossa otettiin aina hallaharso ja muutamalla kerralla sen päälle laitettiin ilmapalloja. Jokainen piti hallaharson reunasta kiinni ja musiikin soidessa heilutti käsiään. Tässä tavoitteena oli selkeästi rauhoittaa tunnelmaa ja saada jokaiselle hyvä ja rauhallinen mieli. Muutamalla kerralla osallistujien oli todella vaikea keskittyä, kun tuokioon osallistumattomat kuntoutujat tekivät töitään kovaäänisesti hallin perällä. Mielestäni henkilökunnan olisi pitänyt yrittää saada heidät osallistumaan hiljaisuuteen joko tulemalla mukaan piiriin tai pitämällä pienen tauon työnteossaan.

Loppulauluna käytetty *Aika entinen* oli asiakkaiden näkökulmasta arvioiden melko vaikea ja heille kenties alkujaan tuntematon. Tähän viittaa se, että he eivät juuri laulaneet mukana. Laulussa oli merkitykselliset sanat, mutta ne olivat hieman liian vaikeat ryhmän oppia lyhyen jakson aikana. Päätelin tämän siitä, että viimeiselläkään kerralla suurin osa osallistujista ei laulanut muusikoiden mukana. Laulun sävellaji oli kolmannella kerralla liian korkea kouluttamattomalle äänelle. Kahdella ensimmäisellä kerralla Vetoniemi soitti huilua alkusoihtoksi ja kaikki kuuntelivat aktiivisesti. Kahdella viimeisellä kerralla laulu laulettiin hallaharson äärestä, todennäköisesti ajan säästämiseksi.

Toiminnan järjestäjä Sarka pyrki parantamaan kulttuurin saavutettavuutta, koska kulttuuri kuuluu kaikille. Sarkan viestintäpäällikön Minna Jaakkolan mukaan yhteisömuusikkopilotissa tavoitteena yksittäisissä kohteissa oli lisätä yhteisöllisyyttä asiakkaiden ja henkilökunnan keskuudessa.⁸⁶ Mielestäni idea viedä osallistavaa kulttuuritoimintaa pienemmille paikkakunnille ja varsinkin sellaisille ihmisryhmille, joiden on vaikeampi liikkua kulttuurin luokse suurempiin kaupunkeihin, on todella hyvä. Yleensä rahan puute on nykyaikana monessa paikassa kulttuuripalveluiden

---

⁸⁶ Sarka 2008b.

ostamisen esteenä. Sarkan toimesta onkin saatu parannettua kulttuurin saavutettavuutta ainakin muutamissa laitos- ja hoivaympäristöissä. Uskon tämän kolmannen lyhytkestoisen yhteisömuusikkokokeilun lisänneen yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä Rautalammin työkeskuksen asiakkaiden ja henkilökunnan että myös Vesannon työkeskuksen asiakkaiden ja henkilökunnan keskuudessa. Ilmeisesti myös Rautalammin ja Vesannon työkeskukset ovat jatkaneet yhteistyötään yhteisömuusikkokokeilun jälkeenkin.

Yhteisömuusikoiden kuvaamat tavoitteet olivat turvallisen ja vapaan ilmapiirin luominen, musiikista ja liikkumisesta nauttiminen sekä haasteenakin mainittu me-hengen luominen eri ryhmien kesken.⁸⁷ Tavoitteet olivat mielestäni realistiset, koska asiakkaille luotiin turvallinen ilmapiiri tutun henkilökunnan tuella ja erityisryhmien toimintaan perehtyneiden, ammattitaitoisten yhteisömuusikkojen järjestämällä toiminnalla. Ulkopuolisena tarkkailijana oli vaikea erottaa eri ryhmät toisistaan, mikä kertookin, että yhteinen me-henki oli onnistuttu luomaan. Vaikka paikalla oli porukkaa kahdesta työkeskuksesta, ilmeisesti osa tunsi myös toisen työkeskuksen väkeä. Turvallisen ilmapiirin sisällä asiakkailla oli myös vapaus jättäytyä tuokioiden ulkopuolelle eli ketään ei pakotettu tekemään mitään vasten tahtoaan. Muusikot toteuttivat asiakkaiden toiveita musiikin suhteen. Usein myös tanssityyli oli vapaa, joten kaikkien annettiin nauttia tekemisestä ilman suorittamispaineita.

4.6 Pohdinta

Rautalammin työkeskuksessa toteutetut neljä musiikkituokiota muodostivat toiminnallisesti painottuneen kokonaisuuden, joka oli melko lyhyt mutta antoi kohderyhmiin kuuluneille mahdollisuuden osallistumiseen ja aktiiviseen musiikkitoimintaan sekä vuorovaikutukseen muiden osallistujien kanssa.

Musiikkituokioiden vetäjät, yhteisömuusikot Ann-Christine Tinkala ja Elina Vetoniemi, olivat asiansa osaavia vetäjiä ja olivat suunnitelleet tuokioiden rakenteen huolella. He vetivät yhdessä kaikki tuokiot ja yhteistyö oli luontevaa. Tehtävät he olivat jakaneet puoliksi ja ohjasivat ryhmää tasapuolisesti. Molemmat toimivat myös auktoriteetteina,

---

⁸⁷ Tinkala & Vetoniemi 2009.

jos tilanne sitä vaati. He ottivat ansiokkaasti ryhmäläiset huomioon yksilöinä niin tervehtimisessä, tanssimisessa, soolosoittamisessa kuin tuokioiden muussakin sisällössä ja kuuntelivat aina, kun joku jotain halusi ilmaista. Muusikot heittäytyivät tekemisiinsä täysillä ja toivat omia persooniaan esiin ryhmän ohjauksessa. Tinkala ja Vetoniemi ovat kouluttautuneita musiikkipedagogeja, ja molemmilla on omat yksilölliset vahvuutensa, Tinkalalla klassinen laulu ja Vetoniemellä varhaisiän musiikkikasvatus, joita hyödynnettiin yhteisömuusikotuoquioissa. Otaksun, että kumpikin heistä olisi pärjännyt työssä yksinkin. Pilottitoiminnassa on kuitenkin parempi, että työskennellään pareittain ja jaetaan kokonaisvastuu ison ryhmän toiminnasta.

Musiikkituokioiden runko pysyi suurin piirtein samanlaisena joka tuokiossa, vain musiikkikappaleet vaihtuivat. Jatkuvuus toi turvallisuuden tunnetta asiakkaille. Tuokioissa käytettiin erilaisia toimintamuotoja, kuten tanssimista, soittamista, laulamista ja liikkumista. Tuokiot herättelivät kuulo-, näkö- ja tuntoaistia sekä antoivat esteettisiä kokemuksia. Monipuolisessa musiikkikokoelmassa oli varmasti jokaiselle jotakin, ja muusikot ottivat myös toiveita vastaan. Kuten tunnettua, musiikilla tiedetään olevan monenlaisia terapeuttisia vaikutuksia. Musiikki muun muassa lisää itseluottamusta ja saa aikaan vuorovaikutusta yhteisössä.⁸⁸ Ryhmän kokoon nähden oli hyvä, että liikkumista oli enemmän kuin laulamista paikoillaan istuen. Liikkuminen musiikin tahdissa virkistää mieltä ja aktivoi toimimaan yhdessä toisten kanssa.

Kohderyhmä koostui kahden työkeskuksen asiakkaista, jotka olivat kehitysvammaisia, mielenterveys- ja päihdekuntoutujia sekä molempien työkeskusten henkilökunnista. Osallistujamäärä vaihteli kerrasta toiseen, mutta tämä ei heijastunut mitenkään toimintaan. Yhteisömuusikot olivat kuvanneet tuokioiden haasteeksi me-hengen luomisen. Vaikka väkeä oli kahden paikkakunnan työkeskuksista ja ryhmän koostumus hyvinkin heterogeeninen, osallistujista muodostui yhtenäinen ryhmä jo alusta lähtien. Ilmapiiri tuokioissa oli hyvin vapautunut ja iloinen. Asiakkaat ja henkilökunta lähtivät liikkeelle ja osallistuivat toimintaan ennakoluulottomasti ja kyseenalaistamatta annettuja ohjeita tai sisältöä. Palautekeskusteluissa ilmeni, että Rautalammin työkeskuksen eritaustaiset asiakkaat toimivat myös arjessa keskenään sulavasti ilman suurempia ongelmia.

---

⁸⁸ Ahonen 1993, 56-57.

Kokosin tutkimusaineistoni havainnoimalla toimintaa ryhmän ulkopuolelta. Havainnoinnin tapani oli haasteellinen monistakin syistä. Ensinnäkin havainnoitavia ryhmiä oli kaikkiaan kolme: kehitysvammaiset kuntoutujat, muut kuntoutujat (päihde- ja mielenterveyskuntoutujia) sekä työntekijät. Jonkinasteisiksi ongelmiksi osoittautuivat sekä ryhmien määrä ja koko että myös muutaman asiakkaan yksilöiminen omaan ryhmäänsä. Vasta ensimmäisen pidetyn tuokion jälkeen ymmärsin, että joidenkin asiakkaiden kehitysvammaa oli ulkopuolisen henkilön erittäin vaikea huomata. Tästä syystä tutkittavina olleiden jaottelussa eri ryhmiin saattaa olla pientä epätarkkuutta, mikä ei kuitenkaan heijastu merkittävästi tuloksiin – näin katson. Havainnoin työskentelyä seurattessani niin kohderyhmän toimintaa yleiskuvan tasolla, heidän vuorovaikutustaan muiden kanssa ja yleistunnelmaa sekä vein tietoja laatimiini taulukkopohjiin. Videoin myös tuokiot, ja käytin tallenteita analyysityössä kirjallisen havaintoaineiston tukena.

Rautalammin ja Vesannon työkeskusten henkilökunta tutustui toisiinsa yhteisömuusikkotuokioiden yhteydessä ja tarkoitukseni oli alun perin havainnoida myös heidän ryhmäytymistään. Käytännön haasteet vaikuttivat kuitenkin siten, että tarkasteluni pääkohteeksi nousivat asiakkaat. Tuokioihin osallistui enimmillään 9 ja vähimmillään 3 työntekijää, joista 2 oli miehiä ja loput naisia. Henkilökunta oli alusta asti motivoinut osallistumaan tuokioihin ja oppimaan virikkeitä työhönsä yhteisömuusikoilta. Työntekijät osallistuivat yhteisömuusikkotuokioiden toimintaan kiitettävästi ja avustivat huonokuntoisia asiakkaita tekemään liikkeitä. Tuokioissa heidän roolikseen muodostui olla asiakkaiden veroisia osallistujia ja tarvittaessa heidän avustajiaan. Työkeskusten työntekijät kertoivat omia kokemuksiaan aina tuokioiden jälkeisissä palautekeskusteluissa ja vastailivat muusikoiden kysymyksiin avoimesti.

Pilotti oli alun perin tarkoitettu järjestettäväksi ainoastaan Rautalammin työkeskuksen kuntoutujille ja henkilökunnalle. Vaikka varmasti myös Vesannon työkeskuksen asiakkaiden arki oli kulttuuritoimintaa vailla, niin havainnoinnin ja tutkimisen kannalta olisi ollut helpompi, jos kohderyhmä olisi ollut pienempi. Tila, jossa tuokiot järjestettiin, oli Rautalammin työkeskus, johon raivattiin tarpeeksi iso tila noin 30 tuolin piirille. Työkeskus oli teollisuushalli, jossa oli alkukevään 2009 aikaan melko kylmä ja halli oli kaikuisakin. Kaikuisuuskaan ei olisi haitannut, jos kaikki paikallaolijat olisivat osallistuneet tuokioiden toimintaan. Tila oli myös kuntoutujien työtila, joten heillä oli

muusikoiden mukaan täysi vapaus jäädä pois tuokioista ja mennä työskentelemään omien tehtäviensä pariin. Yhdessä tuokiossa kuntoutujien työnteon tuottama melu kuitenkin häytti yhteisömuusikkotuokion tunnelmaa ja osallistujien keskittymistä.

5 yhteenveto

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni musiikkituokioiden käyttöä hoivatyössä ja erityisesti Rautalammin ja Vesannon päivätoimintakeskuksissa toteutettua yhteisömuusikkopilottia. Tutkimuksen aineistoa kerätessäni havainnoin erityisesti kohderyhmän piirteitä ja osallistumisaktiivisuutta. Havainnoin myös muusta ryhmästä poikkeavaa käytöstä sekä pyrin huomaamaan muutokset, jos niitä tapahtui.

Tutkimuksen alkaessa roolini ja tutkimusongelmani olivat minulle vielä varsin selkiytymättömiä. Aluksi olinkin epävarma siitä, kertyykö tutkimuksesta ylipäättään luotettavia havaintoja. Tutkimusmenetelmää miettiessäni päädyin tarkastelemaan osallistujia vain ryhmien tasolla. Näitä olivat kehitysvammaiset, muut kuntoutujat ja työkeskusten henkilökunta. Rajasin tarkastelun ulkopuolelle jokaisen yksilön yksittäisen havainnoinnin, koska olosuhteet eivät olleet tällaiseen otolliset. Ryhmä oli liian suuri, tila liian ahdas isolle osallistujajoukolle ja tuokioitakin järjestettiin vain neljä, joten osoittautui mahdottomaksi havainnoida osallistujia erikseen. En myöskään voinut yksilöidä osallistujissa pidemmän aikavälin muutoksia, koska en tuntenut heitä etukäteen ja tapaamiskertoja kertyi ainoastaan nuo mainitsemani neljä.

Opinnäytetyötä työstäessäni vakuutuin siitä, että yhteisömuusikkituokioiden idea ja käytäntö toimivat erinomaisesti ja vastasivat asiakkaiden tarpeisiin. Kehitysvammaiset asiakkaat osallistuivat aktiivisesti musiikkitoimintaan ja saivat tekemisen ohella tutustua uusiin ihmisiin ja viettää aikaa heidän kanssaan, mikä oli heille merkityksellistä. Muut kuntoutujat rohkaistuivat yhteiseen tekemiseen, kun ilmapiiri oli vapaa ja leimaton. On selvää, että heterogeenisella ryhmällä ei ole yhtenäistä musiikkimakua eikä kaikkien musiikillisiin ja toiminnallisiin tarpeisiin voida tällöin vastata samalla tasolla.

Katsonkin, että musiikkituokioissa käytetty musiikki vastasi enemmän kehitysvammaisten kuin muiden kuntoutujien tarpeita. Tietyt kappaleet olivat myös jälkimmäisen ryhmän jäsenille mieluisia, tämä heistä oli havaittavissa.

Joka tuokiossa liikuttiin ja tanssittiin ahkerasti, laulettiin, juteltiin muiden kanssa ja soitettiin eri soittimilla. Tilanne oli kaikille yhteinen vuorovaikutustapahtuma, mutta kukin yksilö myös pääsi itse halutessaan esille. Kehitysvammaiset kuntoutujat olivat aina tarmokkaimpia laulajia, innokkaimpia juttelemaan ja koskettelemaan toisiaan. Alusta alkaen soittaminen oli mieluisinta puuhaa kaikille, ja tämä piirre näkyi viimeiseen kertaan saakka. Asiakkaat ja henkilökunta juttelivat paljon keskenään jokaisessa tuokiossa. Merkillepantavaa oli myös, että muut kuntoutujat avustivat huonokuntoisia kehitysvammaisia tuokioiden aikana. Henkilökunta olikin havainnut joissain kuntoutujiissa positiivisesti erilaisia piirteitä, kuten toisten avustamista tai aikaisempaa aktiivisempaa yhteiseen toimintaan osallistumista.

Loppukyselyyn vastanneet työntekijät kertoivat saaneensa vain positiivisia kokemuksia tuokioissa. He saivat tehdä työpäivänsä erilaisessa ympäristössä uusien ihmisten parissa, musiikin ja mukavan toiminnan siivittämänä. Samalla he saivat lisävirikkeitä omaan työhönsä. Henkilökunta oli myös hyvillään asiakkaiden kokemasta ilosta.

Yhteisömuusikkojen tuokioille asettamat tavoitteet toteutuivat erinomaisesti. He onnistuivat luomaan turvallisen ilmapiirin, ja jokaisella asiakkaalla säilytettiin vapaus valita, haluaako osallistua tuokioihin. Myös soittaminen ja laulaminen tuottivat suurimmalle osalle osallistujista nautintoa ja uusia asioita uskallettiin kokeilla. Tuokioissa tuotettiin elämyksiä ja aktivoitiin osallistujia liikkumaan ja tekemään. Asiakkaiden mielet virkistyivät toiminnassa ja henkilökunnan siinä ohessa. Hyvä mehenki ja luottaminen heijastuivat tekemisestä. Osallistujat tutustuivat uusiin ihmisiin, hakeutuivat toistensa seuraan ja auttoivat toisiaan – siis ryhmäytyminen musiikin tuella tapahtui onnistuneesti.

Ann-Christine Tinkalan ja Elina Vetoniemen työskentelyn seuraaminen oli tällaiseen toimintaan aikaisemmin perehtymättömälle havainnoijalle rikastuttava kokemus. Työskentelyni hankalin haaste oli, miten tunnistaa eri ryhmiin kuuluvat kuntoutujat toisistaan ja jaotella heidät, mutta koin myös koko työn kaiken kaikkiaan huomattavana haasteena. Havainnoinnissa videonauhoitteista oli merkittävä hyöty; ilman niitä tuokioiden sisältöä olisi ollut mahdotonta tarkastella jälkikäteen kovin tarkasti.

Yhteisömuusikkotuokioiden idea ja toteutus toimii oikeanlaisten vetäjien, kuten Ann-Christine Tinkalan ja Elina Vetoniemen, johdolla erinomaisesti. Rahaa toimintaan ei kuitenkaan juuri löydy. Rahakysymys lieneekin suurin este yhteisömuusikkotoiminnan laajentamiselle ja muullekin erityisryhmien musiikkitoiminnan järjestämiselle.

Järjestäjätahon on aina selvitettävä tarkalleen toiminnan kustannukset ja varauduttava joko maksamaan ne itse tai löydettävä muut maksajat. Rahaa olisi hyvä varata tällaiseen toimintaan, sillä kuten jo sloganiksi muodostunut lause kertoo: Kulttuuri kuuluu kaikille. Kun kulttuuritoiminnan rahoitus sisällytettäisiin valmiiksi sekä kuntoutuksen eri toimintamuotoihin että hoivatyön sisältöihin, ei varojen puute estäisi tai hidastaisi musiikkitoiminnan järjestämistä.

Yhteisömuusikkotuokioiden alkaessa Rautalammin työkeskuksella sain Sarka-hankkeen vetäjältä Minna Jaakkolalta aikataulun, joka edellytti opinnäytetyöni valmistuvan kevään 2010 loppuun mennessä. Aikataulua joustettiin sittemmin noin puolen vuoden lisääjalla; sen mukaan projektini kirjallisen työn tuli olla valmis vuoden 2010 lopulla. Aikataulun muutos kevensi kuormitustani merkittävästi, mutta siltikin aika tuntui loppuvan kesken ja Sarka-hanke päättyi juuri tässä tutkielmani viimeistelyvaiheessa.

Opinnäyteprosessi oli minulle vaativa ja antoisaksi osoittautunut osa opintoja. Vuoden 2009 syksyllä kirjoittaminen ei sujunut, koska lukuisat muut koulutehtävät veivät aikaani ja voimiani. Opinnäytetyön havainnointiin liittyneet haasteet, sitten materiaalin runsaus ja osaltaan myös tavoitteen hahmottamisen vaikeus painoivat toisinaan mieltäni. Kuitenkin kirjoittamaan ryhtyessäni ongelmat unohtuivat ja kirjoittaminen oli ajoittain helppoakin. Prosessin anti on vahvasti positiivinen, sillä olen saanut monipuolisesti eväitä tulevaisuuden haasteisiin: sain työskentelyssä sekä hioa taitojani ja kestävyytteni että myös omaksua runsaasti tietoa musiikin käytöstä erityisryhmien parissa.

Lähteet

Painetut lähteet

- Ahonen, Heidi 1993: *Musiikki. Sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet*. Loimaa: Loimaan Kirjapaino.
- Anttila, Pirkko 2000: *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualan tutkimuksen työvälineet*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hälonen, Pekka 1989: Musiikkiterapia psykiatrisessa hoidossa. *Musiikki terveyden edistäjänä*. Toim. Kimmo Lehtonen. Juva: WSOY: 115-130.
- Lehtonen, Kimmo (toim.) 1989: *Musiikki terveyden edistäjänä*. Juva: WSOY: 26-37.
- Nuutinen, Teija 2007: Keinu – joutilaitten istuskelua vai ”oikeaa” vanhustyötä? *Taide keskellä elämää*. Toim. Marjatta Bardy, Riikka Haapalainen, Merja Isotalo & Pekka Korhonen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy: 165.
- Salo, Juha 1989: Musiikkiterapia kehitysvammaisten hoidossa. *Musiikki terveyden edistäjänä*. Toim. Kimmo Lehtonen. Juva: WSOY: 89-97.
- Saloheimo, Raisa 1989: Musiikkiterapiasta pitkäaikaissairaiden ja päihdeongelmaisten hoidossa. *Musiikki terveyden edistäjänä*. Toim. Kimmo Lehtonen. Juva: WSOY: 98-105.
- Vasunta, Marjukka 1988: *Rytmi ja liikunta. Liikerytminen perus- ja jatkokoulutus*. Porvoo: WSOY.
- Vilkka, Hanna 2006: *Tutki ja havainnoi*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Muut lähteet

- Jaakkola, Minna 2008a: Haastattelu 8.12.2008. Muistiinpanot tekijän hallussa.
- 2008b: Vehmersalmen ja Riistaveden palvelutalojen esikyselyn vastausten koonti.
  - 2008c: Vehmersalmen ja Riistaveden palvelutalojen loppukyselyn vastausten koonti.
  - 2009a: Rautalammin ja Vesannon työkeskusten esikyselyn vastausten koonti.
  - 2009b: Rautalammin ja Vesannon työkeskusten loppukyselyn vastausten koonti.
- Salonen, Anna 2009a: Videoaineisto 9.3.2009, 16.3.2009, 30.3.2009, 6.4.2009 Rautalampi. Säilytetty 28.2.2011 saakka, jonka jälkeen tuhottu sopimuksen mukaan.
- 2009b: Havainnointitaulukot ja muistiinpanot 9.3.2009, 16.3.2009, 30.3.2009, 6.4.2009 Rautalampi. Tekijän hallussa.
  - 2009c: Palautekeskustelun äänitallenne 14.5.2009, Rautalampi. Tekijän hallussa.
- Sarka 2008: ”SARKA – Luova Pohjois-Savo 2008–2010”. Esite.
- Tinkala, Ann-Christine & Vetoniemi, Elina 2008a: Yhteisömuusikkokokeilun reissuvihko, Riistaveden palvelutalo. Kopio tekijän hallussa.
- 2008b: Yhteisömuusikkokokeilun reissuvihko, Vehmersalmen palvelutalo. Kopio tekijän hallussa.
  - 2008c: Yhteisömuusikkopilotti 3 -esittelymateriaali. Laadittu: 1.10.2008. Kohde-ryhmä: Työkeskusten henkilöstö. Kopio tekijän hallussa.
  - 2009a: Yhteisömuusikkojen palaute Vehmersalmen ja Riistaveden palvelukotien piloteista.
  - 2009b: Ensimmäisen tuokion suunnitelma ja tavoitteet, Rautalammin työkeskus. Laadittu 8.3.2009. Kopio tekijän hallussa.

WWW-aineisto

Mikkelin ammattikorkeakoulu (Mamk) 2004-2005a: HAKKU – Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista -projekti: Projektisuunnitelma. Aineisto 19.8.2009.

<http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/kuvaus_S84755.html>

- 2004-2005b: HAKKU – Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista -projekti: Loppuraportin tiivistelmä. Aineisto 19.8.2009.

<http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/loppuraportti_S84755.html>

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu (PKamk) 2006-2007: KEINU – Taiteilijat vanhustyön arjessa -projekti. Aineisto 19.8.2009.

<<http://www.pkamk.fi/keinu>>

Liitteet

- Liite 1: Musiikkituokioissa apuna käytetty taulukko.
- Liite 2: Musiikkituokioiden pysyvä rakenne.
- Liite 3: Ensimmäisen musiikkituokion suunnitelma.

Musiikkituokioissa havainnoinnin apuna käytetty taulukko

Tekijä: Anna Salonen 2009

	1-20 minuuttia		
	A (keva)	B (muut)	C (hlökunta)
YLEISKUVA			
Puhe			
Liike			
Laulu			
Tanssi			
Soittaminen			
Ei osallistu toimintaan (lkm)			
VUOROVAIKUTUS			
Puhe			
Kosketus toiminnan osana			
Kosketus spontaanisti			
Katse			
Kuuntelu			
Avustus			
YLEISTUNNELMA			
Ilmeet			
Aktiivisuus			
Rutiineista irrottautuminen			

Intensiivisyys –asteikko

0 - ei ollenkaan

1 – vähän

2 – kohtalaisesti

3 – paljon

4 - erittäin paljon

Musiikkituokioiden pysyvä rakenne

Tekijät: A.-C. Tinkala ja E. Vetoniemi 2009

1. Tervehtiminen
2. Laulu ja liike (alkulämmittelyt)
3. Soitto ja laulu
4. Musiikki ja liike
5. Fiiliskierros
6. Musiikki ja liike sekä elämykset
7. Loppulaulu
8. Loppupiiri

Ensimmäisen musiikkituokion suunnitelma

Tekijät: A.-C.Tinkala & E. Vetoniemi 2009

1. Tervehtimiset
  - kaikkia kätellään kädestä pitäen
2. Alkulämmittelyt = laulu ja liike
  - alkulämmittelylaulu (Ylös ja alas)
  - Asikkalan rattaat
  - Veetään nuottaa
  - Körö, körö kirkkoon
  - Tutustumisharjoitus: musiikkia nauhalta
    - lähdetään liikkumaan tilassa, musiikin tauotessa tervehditään lähellä olevia
3. Soitto ja laulu
  - rytmisoittimet jakoon, ensimmäisellä kerralla lyhyet esittelyt
  - soitetaan ja lauletaan (myöhemmin ryhmäläisten toiveita)
    - Olen suomalainen
    - Daa, daa
  - muilla kuin ensimmäisellä kerralla kokeillaan soolo-tutti-harjoitusta eli vuorottelua niin, että jokainen soittaa soolon ja välillä soitetaan pätkät yhdessä
4. Musiikki ja liike
  - musiikki ja tauko –harjoitus: musiikkia nauhalta, jonka aikana liikutaan tilassa, musiikin tauotessa tehdään ”patsas” (eli jäädään seisomaan paikoilleen)
  - maalaus- ja lentämisharjoitukset: musiikin mukana maalataan käsillä ilmaan, käsistä tulee kuin linnun siivet, mahdollisuuksien mukaan liikutaan tilassa ”lentäen”
  - tanssiminen: valssimusiikkia ja vähän menevämpää
5. Fiiliskierros
  - jokainen saa lyhyesti kertoa, miltä tuokio on tuntunut sekä esittää mahdollisia musiikki- tai muita toiveita seuraaville kerroille
6. Musiikki ja liike sekä elämykset
  - Hallaharso ja ilmapallot
  - Sibelius: Valse triste (sov. Rajaton)
7. Loppulaulu
  - Skotlantilainen kansanlaulu: Aika entinen
8. Loppupiiri
  - piirissä käsistä kiinni ja heilutellaan käsiä: kiitos tästä kerrasta ja iloa ensi viikkoon